

Flora- en faunawetonderzoek das Roekenbosch

Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum en uitbreiding bungalowpark

Projectbureau Ooijen Wanssum

oktober 2015

Flora- en faunawetonderzoek das Roekenbosch

Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum en uitbreiding bungalowpark

dossier: 9Y3672-126-100
registratienummer:
versie :
classificatie : Alleen voor intern gebruik

Projectbureau Ooijen Wanssum

oktober 2015

INHOUD	BLAD	
1	INLEIDING	3
1.1	Aanleiding en vraagstelling	3
1.2	Doel en afbakening van dit rapport	4
1.3	Leeswijzer	4
2	DE FLORA- EN FAUNAWET	5
2.1	De das en de Flora- en faunawet	5
2.2	Wettelijk belang	6
3	AANPAK	10
3.1	Onderzoek alternatieven en wettelijk belang en doel van ingreep	10
3.2	Bepalen verspreiding van de das	10
3.3	Verspreiding overige beschermde soorten	11
3.4	Effectbeoordeling	11
3.5	Mitigatie en compensatie	12
4	BESCHRIJVING GEBIED EN BESCHERMDE SOORTEN	15
4.1	Landschap en landgebruik rondom het Roekenbosch	15
4.2	Beschermde soorten	15
4.3	Soortbeschrijving das	16
4.4	Dassenpopulatie	17
4.4.1	Omgeving Roekenbosch	18
4.4.2	Burcht Roekenbosch	22
4.4.3	Dassenterritoria	28
5	INITIATIEF, ALTERNATIEVEN EN BELANGEN	30
5.1	Uitbreiding bungalowpark Roekenbosch	30
5.2	Gebiedsontwikkeling	33
6	EFFECTEN OP DE DAS VAN HET ROEKENBOSCH	36
6.1	Effecten op burcht en burchtlocatie ten gevolge van bungalowpark	36
6.2	Effecten op foerageergebied ten gevolge van gebiedsontwikkeling	37
6.3	Totaaleffect	40
7	MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	41
7.1	Mitigatie en compensatie bungalowpark	41
7.2	Mitigatie en compensatie gebiedsontwikkeling	42
7.3	Mitigatie stapeling van effecten	46
8	CONCLUSIE EN ANTWOORD OP VRAAGSTELLING	47
8.1	Ontheffingsaanvraag gebiedsontwikkeling	48
8.2	Ontheffingsaanvraag bungalowpark	48
8.3	Gevolgen voor het PIP	49
9	LITERATUUR	50
10	COLOFON	51

BIJLAGE 1 DASSENONDERZOEK ROEKENBOSCH

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en vraagstelling

In de regio tussen de plaatsen Ooijen en Wanssum (Noord-Limburg), wordt door het projectbureau Ooijen-Wanssum, gewerkt aan de gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum. Deze gebiedsontwikkeling heeft meerdere doelen, zoals (hoog)waterveiligheid, natuurontwikkeling, economische groei, recreatie en leefbaarheid. Projectpartners zijn de Provincie Limburg, Waterschap Peel- en Maasvallei, Rijkswaterstaat en de gemeenten Horst aan de Maas en Venray. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de planologische borging via een Provinciaal InpassingsPlan (hierna PIP). Na vaststelling van het PIP zal het project worden aanbesteed en kan de uitvoering starten.

Centraal in het plangebied ligt het bungalowpark 'Het Roekenbosch'. Dit bungalowpark heeft ruimte nodig voor de bouw van een 25-tal bungalows. Momenteel bevat het park veel geschakelde, oude vakantiewoningen die niet meer aan de huidige wensen voldoen. Voor de levensvatbaarheid van het park is het belangrijk dat er nieuwe, vrijstaande bungalows worden gebouwd met de luxe en het comfort dat vandaag de dag nodig is om de bungalows goed te kunnen verhuren. Dit is ook van belang voor het overeind kunnen houden van de centrale voorzieningen van het park. Voor deze kwaliteitsslag is ruimte nodig. In relatie tot het PIP spelen er meer zaken op en rondom het vakantiepark. Zo dient het park gronden af te staan (waaronder een deel van een bestaande parkeerplaats) voor rivierverruimende maatregelen. Doel is namelijk dat de oude Maasarm, waar het Roekenbosch aan is gelegen, weer gaat meestromen. Daarnaast dient er op het parkterrein een waterkering te worden aangelegd om de dijkkring Blitterswijck sluitend te krijgen en verandert de ontsluiting/ingang van het park als gevolg van de herinrichting van de Ooijenseweg, inclusief de aanleg van een hoogwatervrije brug.

Op de voorziene uitbreidingslocatie van het Roekenbosch is een (door de Flora- en faunawet beschermde) dassenburcht aanwezig. Het plangebied van Ooijen-Wanssum en de locatie van het Roekenbosch en de dassenburcht zijn weergegeven in Figuur 1-1.

Figuur 1-1: plangebied Ooijen-Wanssum (roodomlijnd) en de ligging van het Roekenbosch en de dassenburcht (groene ster).

Het projectbureau wil weten wat de effecten zijn van voorgenoemde ontwikkelingen op de das en in hoeverre dit past binnen de randvoorwaarden van de Flora- en faunawet. Dit is nodig om te bepalen of het PIP kan worden vastgesteld zonder schade aan de dassen en hun burcht en binnen de kaders van de Flora- en faunawet.

1.2 Doel en afbakening van dit rapport

Het projectbureau heeft aan RHDHV gevraagd om antwoord te geven op de vraag of er schade aan de dassen en hun burcht zal plaatsvinden en of dit past binnen de Flora- en faunawet. Bij effecten op de das moet voorafgaand aan de uitvoering bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) ontheffing worden verkregen voor overtredingen van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. RVO vraagt aan de initiatiefnemer om een Projectplan (voorheen Activiteitenplan) op te stellen, waarin de effecten worden beschreven en waarin wordt getoetst of het voornemen voldoet aan verschillende criteria op basis waarvan ontheffing kan worden verleend. Dit Flora- en faunawetonderzoek geeft daaraan gestalte en geeft zodoende antwoord op de vraag of een ontheffing voor effecten op de das kan worden verkregen of niet.

De eigenlijke aanvraag van een ontheffing is pas aan de orde als het project wordt uitgevoerd; dat is in dit stadium nog niet het geval. Voor het vaststellen van het PIP is het echter nu al noodzakelijk om voldoende zekerheid te hebben dat het initiatief haalbaar is vanuit de Flora- en faunawet.

Hierbij is uiteraard de das niet de enige soort die beschermd wordt, maar voor de ontwikkelingen rondom het Roekenbosch verdient de das wel de meeste aandacht, gelet op de directe effecten op deze soort. In dit rapport gaan we ook kort in op andere soorten, echter niet op het niveau van een projectplan (er is bijvoorbeeld geen gericht veldonderzoek naar andere soorten gedaan); dat zal gebeuren voorafgaand aan de realisatie.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 en 3 gaan we in op de Flora- en faunawet en de voor dit onderzoek gebruikte methode om te voldoen aan de vraagstelling. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 4 in op de gebiedsbeschrijving, de aanwezigheid van beschermde soorten en zoomen we in op de historische en huidige situatie van de das in en rondom het plangebied.

In hoofdstuk 5 beschrijven we het initiatief, op basis daarvan beschrijven we in hoofdstuk 6 de effecten en geven we in hoofdstuk 7 een overzicht van te treffen mitigerende en compenserende maatregelen.

We besluiten met de conclusie van het onderzoek en het antwoord op de vraagstelling.

2 DE FLORA- EN FAUNAWET

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild levende planten en dieren in Nederland door middel van een aantal verbodsbepalingen. In deze wet zijn de soortbeschermingsbepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn opgenomen. De opgenomen soorten zijn vaak op landelijk of Europees niveau zeldzaam of bedreigd, maar ook meer algemene soorten zijn beschermd in de wet.

De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Daarnaast erkent de wet dat ook dieren die geen direct nut opleveren voor de mens van onvervangbare waarde zijn (erkenning van de intrinsieke waarde). Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO), dat onderdeel is van het ministerie van Economische Zaken (EZ).

In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden. Daarnaast mogen planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld worden. Dit is nader omschreven in de algemene verbodsbepalingen, artikel 8 t/m 12. Naast deze verbodsbepalingen is er ook een algemene zorgplicht van toepassing. Deze zorgplicht schrijft voor dat er voldoende zorg in acht moet worden genomen voor alle in het wild levende planten en dieren. Ook is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten te beschadigen, vernielen of verstoren.

In februari 2005 is via een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) artikel 75 in werking getreden, waarmee verschillende beschermingsregimes zijn vastgesteld. Er zijn vier categorieën beschermde soorten: tabel 1, tabel 2, tabel 3 en vogels.

De eerste tabel betreft algemene beschermde soorten. Bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt voor deze algemene soorten een vrijstelling voor artikel 8 t/m 12. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld behalve de algemene zorgplicht (art 2 Ffwet). Voor soorten van tabel 2 (zeldzame soorten en alle vissen die niet onder de Visserijwet vallen), geldt bij kleinschalige ruimtelijke ontwikkeling en/of inrichting een vrijstelling voor artikel 8 t/m 12, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Indien niet met een gedragscode kan worden gewerkt, zal ook voor tabel 2 soorten een ontheffing aangevraagd moeten worden.

Voor soorten van tabel 3 kan bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting niet gewerkt worden met een gedragscode en is bij overtreding van een verbodsbepaling een ontheffing nodig. Tot tabel 3 behoren alle soorten van de Europese Habitatrichtlijn aangevuld met soorten die in Nederland kwetsbaar en zeldzaam zijn. Voor vogels geldt een aparte beschermingsstatus. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden.

2.1 De das en de Flora- en faunawet

De das is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4 lid 1 onder a van de Flora- en faunawet (Ffw) en opgenomen in Bijlage 1 bij het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Daarnaast is de das geplaatst op de lijst van Bijlage 3 van de Conventie van Bern. De das is een zogenoemde 'Tabel 3-soort', wat inhoudt dat hier het zwaarste beschermingsregime van toepassing is. Er gelden verschillende beschermende verbodsbepalingen voor de das (artikel 9 e.v. Ffwet). Zo mag de das

niet gedood of gevangen worden en mag ook een vaste rust- of verblijfplaats niet verstoord of vernield worden.

Ontheffing van de verbodsbepalingen kan verleend worden op grond van artikel 75 lid 3 Ffwet. Hiervoor gelden een aantal voorwaarden: de gunstige staat van instandhouding van de betrokken diersoort mag niet in gevaar komen, er mag geen andere bevredigende oplossing voorhanden zijn en er moet sprake zijn van een wettelijk belang. Zo kan er van het verbod op het vernielen etc. van een vaste rust- of verblijfplaats van de das ontheffing worden verleend vanwege “dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten” (artikel 2 lid 3 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten).

Er kan ook ontheffing worden verleend vanwege de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling, mits ten aanzien van de das geen benutting of economisch gewin plaatsvindt en er zorgvuldig wordt gehandeld (artikel 2c Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Zorgvuldig handelen betekent in ieder geval dat alle negatieve effecten voor het betrokken dier zoveel mogelijk worden beperkt.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland hanteert bij aanvragen om ontheffingen inzake dassen het zogenoemde ‘uitgebreide toetsingskader’. Dat houdt het volgende in (Bron: Soortenstandaard das):

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantingsplaats en/of de vaste rust- of verblijfplaats aangetast door de voorgenomen activiteiten?
- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing voor de volgende zaken?
 - o de locatie;
 - o de inrichting op de locatie;
 - o de wijze van uitvoering van de werkzaamheden.
- Komt de gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie dassen niet in gevaar? De lokale (meta)populatie die bestaat uit meerdere dassenfamilies is hierbij het toetsingskader.

2.2 Wettelijk belang

Voor onderhavige ontwikkelingen zijn er twee wettelijke belangen die mogelijk van toepassing zijn:

- Dwingende reden van groot openbaar belang;
- Werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Hieronder gaan we op beide belangen in.

Dwingende redenen van groot openbaar belang

Wat wordt er precies verstaan onder “Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten”? Een eenduidige, allesomvattende definitie van dit belang is niet voorhanden. Wel zijn er in de jurisprudentie wat aanknopingspunten gegeven op grond waarvan in veel gevallen beoordeeld kan worden of er sprake is van een dwingende redenen van groot openbaar belang. Zo kan het bevorderen van de werkgelegenheid in een regio met (relatief) hoge werkloosheid een dwingende reden van groot openbaar belang zijn, maar dan moet wel aangetoond zijn dat het betreffende project daadwerkelijk de werkgelegenheid bevordert.¹ Ook kunnen woningbehoefte, waterveiligheid, verkeersveiligheid, ontsluiting, leefbaarheid, de (regionale of landelijke) economie en (duurzame) energievoorziening vallen onder de dwingende redenen van groot openbaar belang. Voor een uitgebreide analyse van het begrip “dwingende redenen van groot openbaar belang” wordt verwezen naar het artikel “Dwingende redenen van groot openbaar belang in de Flora en faunawet, een analyse van deze ontheffingsgrond naar aanleiding van vaste jurisprudentie” door F. Onrust

¹ ABRvS 18 februari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:425 en ABRvS 22 januari 2014, ECLI:NL:RVS:2014:112

en A. Drahmman.² In het geval van de dassenburcht bij Het Roekenbosch ligt het niet voor de hand dat er voor wat betreft de parkuitbreiding sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang. Indien er echter een ernstig effect ontstaat op de lokale economie en/of op de werkgelegenheid, in het geval dat Het Roekenbosch niet kan uitbreiden, dan zou dat toch een dwingende reden van groot openbaar belang kunnen zijn. Zoals hiervoor overwogen zal dat effect dan wel duidelijk aangetoond moeten zijn. Voor de gebiedsontwikkeling is er wel duidelijk sprake van een groot openbaar belang, vanwege de hoogwaterveiligheid.

Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling

Een letterlijke en/of beperkte uitleg van het belang “de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling” zou tot de conclusie kunnen leiden dat er alleen tijdens de fase van werkzaamheden sprake zou kunnen zijn van dit belang. Dit zou tot gevolg hebben dat dit belang niet zou kunnen dienen ter onderbouwing van een ontheffing waarbij permanente effecten als gevolg van de inrichting of ontwikkeling ontstaan. Van een dergelijk effect is sprake in onderhavige casus waarbij een permanente aantasting ontstaat van het foerageergebied van de das als gevolg van de gewijzigde ruimtelijke inrichting (aanleg ‘hoogwatergeul’ en uitbreiding van het vakantiepark). De vraag is dus of voornoemd belang hier als onderbouwing van een eventuele ontheffing kan dienen.

In de praktijk wordt het belang “uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling” gebruikt bij allerhande ruimtelijke ingrepen, ook wanneer daardoor permanente effecten ontstaan. De jurisprudentie bevestigt dat onder dit belang zowel tijdelijke als permanente effecten vallen. Een voorbeeld is de uitspraak van de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State van 3 oktober 2012 (ECLI: NL:RVS:2012:BX8942). In deze zaak was er sprake van een woningbouwproject waardoor een belangrijk deel van het foerageergebied van twee steenuilenpaartjes werd beschadigd en vernield. In het kader van de overwegingen ten aanzien van de reikwijdte van de bepalingen van de Vogelrichtlijn (hier verder niet van belang) merkte de Afdeling op: “In dat geval is niet uitgesloten dat de staatssecretaris het in artikel 2, derde lid, aanhef en onder j, van het Vrijstellingsbesluit neergelegde belang aan de ontheffingverlening ten grondslag mag leggen.” In genoemd artikelonderdeel vinden we het belang “uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling”. Kortom, de Afdeling acht het mogelijk dat dit belang wordt gehanteerd bij ruimtelijke ingrepen met een permanent effect.

Dit is ook bevestigd door RVO in een mailcorrespondentie:

Vraag gesteld door Joost Rink (ecoloog RHDHV) op 8 mei 2015:

Momenteel ben ik bezig met een project waarbij een bungalowpark uitbreiding leidt tot effecten op de das. Hierbij gaat het om effecten op leefgebied en effecten op de burcht.

Naast een gedegen alternatievenafweging en mitigatie en compensatie speelt het wettelijk belang een belangrijke rol.

Wij vragen ons af in hoeverre wij ons mogen beroepen op belang j: uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling

Hoe moet dit belang geïnterpreteerd worden? Vooral de interpretatie m.b.t. de gebruiksfase is voor ons niet duidelijk. Hoe moet worden omgegaan worden met:

- aanlegfase: tijdens de aanleg wordt leefgebied verstoord door werkzaamheden. Dit valt ons inziens zeker onder belang j

- gebruiksfase: stel, we kunnen de burcht behouden, maar er treedt blijvende verstoring op in de gebruiksfase (recreanten en bungalowbewoners), kunnen we ons dan evenzo op dit belang beroepen voor de gebruiksfase? Of gaat het echt alleen om werkzaamheden?

Ik begrijp dat u geen uitspraken kunt doen over deze specifieke kwestie. Ik vraag u dan ook niet om de casus te beoordelen, maar om duidelijkheid te geven omtrent de interpretatie van het belang j.

² Artikel gepubliceerd in TBR 2014/112 en te raadplegen via www.envir-advocaten.com.

Antwoord gegeven door Jacqueline Weijers (medewerker RVO – team natuur) op 12 mei 2015:

De das is een soort die beschermd is onder de Flora- en faunawet Bijlage 1 AMvB. Hiervoor is ontheffing mogelijk onder belang j. Dit geldt voor zowel de aanlegfase als de gebruiksfase. Echter, het is wel van belang dat er gekeken wordt naar de alternatievenafweging en de gunstige staat van instandhouding. U bent verplicht te kiezen voor die manier van uitvoeren die ecologisch gezien de das de minste schade toebrengt. Daarbij mag de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komen. Er moeten dan ook te allen tijde uitwijkmogelijkheden voor de das bekend zijn.

Aandachtspunten uit de jurisprudentie

In de praktijk zien we dat ontheffingen voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting verleend worden en dat deze ook regelmatig via een juridische procedure worden aangevochten. Met name een recente uitspraak van de Rechtbank Gelderland (4 december 2014, zaaknr. 14/2924) over een ontheffing voor een thermencomplex in een dassenleefgebied, verschaft een behoorlijk duidelijk inzicht in de manier waarop de rechter dergelijke ontheffingen toetst. Uit deze uitspraak en uit andere beschikbare jurisprudentie komen de volgende aandachtspunten naar voren.

- De rechter benadrukt dat er voldoende onderzoek moet worden gedaan naar alternatieven waarmee hetzelfde doel bereikt kan worden als wordt beoogd met de voorgenomen ingreep. Dit betekent dat er enerzijds goed gekeken moet worden naar alternatieven, maar dat anderzijds de formulering van het beoogde doel ook zorgvuldig moet zijn.
- Ook moet vervolgens goed beargumenteerd worden waarom de voorgestelde activiteiten en de daarbij te nemen maatregelen met het oog op het geformuleerde doel de voor de das minst schadelijke variant is.
- Vanwege het effect op de staat van instandhouding is voorts van belang dat leef- en foerageergebied dat eventueel verloren gaat, op een gelijkwaardige manier gecompenseerd wordt. Het is niet toegestaan om ter compensatie te verwijzen naar foerageergebied dat eerder ook al beschikbaar was voor de das.
- Afwijken van de 'Soortenstandaard Das' kan alleen met een zeer goede motivering.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van een aantal recente gevallen, waarbij het in alle gevallen gaat om het verstoren/vernielen van een vaste rust- of verblijfplaats vanwege de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Hierbij wordt altijd gewerkt via een 'ecologisch werkprotocol'. Vanwege het feit dat het hier gaat om recente ontheffingen, zijn er nog geen uitspraken van rechtbanken of Raad van State gedaan in eventuele juridische procedures. Wel kan ervan uit worden gegaan dat de laatste inzichten uit de jurisprudentie in deze ontheffingen is verwerkt.

Datum/nummer ontheffing	Ingrep	Alternatieven	Mitigerende/compenseren de maatregelen
18 juni 2014 FF/75C/2014/0048. toek.ct	o.a. bouwen hotel "Conferentie-hotel Nieuw-Milligen"	Hotel niet mogelijk op andere locatie in de gemeente, bovendien hadden de betreffende gronden reeds geruime tijd deze bestemming.	Er zijn uitwijkmogelijkheden in de omgeving qua burchten etc. Daarnaast wordt 0,1 hectare foerageergebied aangelegd.
6 oktober 2014 FF/75C/2014/0298. toek.rr	Aanleg natuurbegraafplaats	Project is locatie gebonden	Aanleg alternatief foerageergebied en migratieroute.
27 juni 2014 FF/75C/2014/0032. toek.ct	Aanleg villawijk	Project is locatie specifiek, wordt zo uitgevoerd dat er minimale effecten voor de das zijn.	Aanleg dassentunnel zodat alternatief foerageergebied kan worden bereikt.
21 oktober 2014 FF/75C/2013/0449. toek.ct	Aanleg en ontwikkeling bedrijventerrein 'Vorstengrafdonk'	Project is locatie gebonden ivm bestemming. Minste schade voor de das.	Dassen worden gevangen en op andere locatie uitgezet, evt. bij een kunstburcht. Verplaatsing van de dassen gebeurt door 'Das&Boom'.
3 oktober 2014 FF/75C/2014/0242. toek.rr	Integrale gebiedsontwikkeling met ruimte voor waterberging, natuur en recreatie	Project is locatie specifiek, zo min mogelijk schade voor de das door manier van werken.	Aanleggen kunstburcht.

Conclusie wettelijk belang

Voor de parkuitbreiding en de gebiedsontwikkeling gelden het wettelijk belang "de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling".

Voor de gebiedsontwikkeling geldt daarnaast ook het wettelijk belang 'Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'

3 AANPAK

Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat de belangrijkste eisen die RVO stelt aan een ontheffingsaanvraag en een projectplan zijn:

- goed onderzoek naar alternatieven en wettelijk belang en doel van ingreep;
- verspreiding van de das in het plangebied en omgeving;
- effecten i.r.t. de gunstige staat van instandhouding;
- mitigerende en compenserende maatregelen;

Van deze punten geven we hieronder aan hoe wij deze uitwerken.

3.1 Onderzoek alternatieven en wettelijk belang en doel van ingreep

Essentieel bij strikt beschermde soorten (tabel 3), zoals de das, is dat wordt onderbouwd dat er voor deze soorten geen andere bevredigende oplossing -met geen of beduidend minder schade- is om hetzelfde of bijna hetzelfde resultaat te bereiken dat beoogd wordt met de initiatieven. Bovendien moet worden voldaan aan één of meer van de hiervoor genoemde wettelijke belangen. De alternatievenafweging en de wettelijke belangen beschrijven we in hoofdstuk 4 op basis van de informatie die is verstrekt door Het Roekenbosch en het projectbureau Ooijen-Wanssum.

Ter onderbouwing hiervoor heeft het Roekenbosch door adviesbureau BRO het document 'Ruimtelijke onderbouwing uitbreiding het Roekenbosch' laten opstellen (BRO, 2015). In dit document worden onder meer de alternatieven en (economische) belangen onderbouwd.

3.2 Bepalen verspreiding van de das

Voor het in beeld brengen van de verspreiding van de das rondom de burcht van het Roekenbosch is een historisch bureauonderzoek uitgevoerd naar bestaande informatie. Hiervoor is gebruik gemaakt van:

- informatie van de Dassenwerkgroep Venray-Horst (observaties Jan Drogen van 2011 tot heden, document 'Ontwikkelingen om burcht Roekenbosch, Jan Drogen, 2015),
- informatie van Das & Boom over burchten en slachtoffers in projectgebied Ooijen-Wanssum tot op heden (Das & Boom, 2015),
- het document 'Geschiedenis burcht Roekenbosch' van Hans Vink. Dit is een verzameling van documentatie en communicatie aangaande deze burcht uit de periode 1958 tot en met 1987 (Vink, 1987)

Vanuit de Ffwet is het vereist dat onderzoeksgegevens niet ouder zijn dan 3 jaar. Ook moet er een volledig beeld zijn van de lokale (deel)populatie en hoe deze de burcht(en) en de omgeving gebruikt (betreft het een bijburcht, hoofdburcht, waar ligt het foerageergebied?). Daarvoor is aanvullend veldonderzoek vereist. Hiervoor zijn de volgende zaken uitgevoerd:

- de (bij)burchten, wissels, foerageergebied, territoriumgrenzen, mestputjes en terreingebruik in de omgeving (ca. 1km rondom het Roekenbosch) zijn in beeld gebracht door het gebied op 2 verschillende dagen geheel te doorkruisen.
- het gebruik van de burcht Roekenbosch en omliggende burchten is in beeld gebracht door het ophangen en analyseren van cameravallen in de periode maart tot en met mei 2015. In onderstaande tabel staan de onderzoeksgegevens:

Tabel 3-1: Data, omstandigheden en omschrijving van veldwerk

Datum	Omstandigheden	Uitgevoerd veldwerk
12 februari 2015	Zonnig, ca 18 graden, windstil	Na startoverleg met projectgroep Roekenbosch heeft Joost Rink een rondje burchten gedaan: Roekenbosch en omgeving Wanssum
11 maart 2015	Zonnig, ca 16 graden	Burchten rondom Roekenbosch bezocht door Joost Rink en Chris Achterberg: Groote Heide 1 en 2, Tiend, Gun. Tussenliggend terrein uitgekamd op dassensporen. 2 cameravallen opgehangen bij Roekenbosch
24 maart 2015	Zonnig, ca 20 graden	Chris Achterberg heeft burchten Roekenbosch, Groote Heide 1 en 2, Tiend bezocht. Bij burcht Roekenbosch zijn camera's uitgelezen. Bij groote heide 1 en Tiend zijn respectievelijk 2 en 3 camera's opgehangen.
15 april 2015	Zonnig, ca 24 graden	Burchten Roekenbosch, Hooge heide 2 en 1, Tiend bezocht door Joost Rink en Chris Achterberg. Camera's uitgelezen. Camera geplaatst bij Hooge heide 2.
13 mei 2014	Zonnig, ca 21 graden	Burchten Roekenbosch, Hooge heide 2 en 1, Tiend bezocht door Chris Achterberg. Camera's uitgelezen en weggehaald.

Het veldonderzoek is uitgevoerd door drs. Joost Rink, ecooloog bij Royal HaskoningDHV in samenwerking met drs. Chris Achterberg van Van den Bijtel Ecologisch Onderzoek. Joost Rink is adviseur op het gebied van natuurwetgeving (Nbwet en FFwet) Chris is bioloog en specialist dassen en marterachterigen. Chris heeft ook bij de Zoogdiervereniging gewerkt.

Het historisch onderzoek en het veldonderzoek geven een duidelijk beeld van het belang van het Roekenbosch en de omgeving voor de das. Waar mogelijk is informatie gegeven over:

- burchtlocatie: type burcht (hoofd-, bijburcht, of vluchtpijp), historische en actuele bezetting (kwalitatief: wel/niet bezet, kwantitatief: aantal gebruikte pijpen, aantal dassen);
- foerageergebied: ligging en grootte foerageergebied, territoriumgrenzen;
- wissels: locatie wissels tussen burcht en foerageergebied.

3.3 Verspreiding overige beschermde soorten

Naast de das zijn kort de al bekende overige beschermde soorten benoemd aan de hand van reeds beschikbaar onderzoek. Tijdens het veldwerk is gelet op andere aanwezige beschermde soorten. Het veldwerk was niet gericht op de andere soorten en beoogt hierin ook niet volledig te zijn.

3.4 Effectbeoordeling

Op basis van de actuele ligging en gebruik van burchten en territoria, kunnen effecten worden bepaald. Hierbij gaat het om:

- effecten op burcht: wordt deze vernietigd/verstoord?;
- effecten op foerageergebied: is er verandering van areaal of kwaliteit van foerageergebied? Worden foerageergebied en burcht van elkaar gescheiden?;
- effecten op populatieniveau: zijn de territoria / leefgebieden van de verschillende dassenfamilies voldoende gewaarborgd?

- De das is opgenomen in tabel 3 van de Flora- en faunawet; daarom moeten effecten op de gunstige staat van instandhouding op lokale schaal worden beoordeeld. De lokale (meta)populatie die bestaat uit meerdere dassenfamilies is hierbij het toetsingskader.

3.5 Mitigatie en compensatie

Voor het bepalen van een eventuele compensatieplicht voor de das wordt uitgegaan van de Methodiek Natuurcompensatie Limburg (Hoogerwerf & Heijkers, 2007) en de Soortenstandaard voor de das (Dienst Regelingen, Versie 2.0, december 2014). In deze provinciale methodiek wordt geen onderscheid gemaakt tussen burchten en bijburchten. Alle in gebruik zijnde burchten worden als even belangrijk geacht. De regels m.b.t. compensatie en mitigatie die volgen uit de beide documenten zijn als volgt:

Compensatie m.b.t. vernietiging:

- Bij vernietiging van areaal binnen een straal van 50m tot de burchtlocatie dient het volledige foerageergebied in de directe nabijheid van de burcht te worden gecompenseerd, ook wanneer maar een gedeelte wordt vernietigd. De compensatie dient te worden gerealiseerd voordat de verstoring door de ingreep plaatsvindt.
- Tussen een straal van 50 – 500 m tot de burchtlocatie bevindt het zogenaamde preferent foerageergebied. Het areaal preferent foerageergebied dat door de ingreep wordt vernietigd, dient te worden gecompenseerd. Indien het vernietigde deel meer dan 50% van de gehele cirkel beslaat, dient het volledige foerageergebied als vernietigd te worden beschouwd en in zijn geheel te worden gecompenseerd.
- Tussen een straal tussen 500 – 1200 m tot de burchtlocatie bevindt zich het overige foerageergebied. Vernietiging in dit deel hoeft niet gecompenseerd te worden.
- Vernietiging van areaal in het uitloopgebied, binnen een straal van 1200 – 1600 m tot de burchtlocatie, hoeft niet gecompenseerd te worden.

Voorgenoemde afstanden zijn richtlijnen. Op basis van het onderzoek hebben wij zoveel mogelijk bepaald waar de genoemde functionele locaties zich bevinden. Indien nodig wordt (gemotiveerd) afgeweken van voorgenoemde afstanden.

Binnen het project Ooijen-Wanssum wordt optimaal foerageergebied voor 100% gecompenseerd en wordt marginaal foerageergebied voor 50% gecompenseerd. Onder optimaal foerageergebied worden gronden verstaan bestaande uit vochtig (voedselrijk) grasland, begraasde weilanden, boomgaarden, hagen, houtwallen, struweel, bosjes, oeverzones en gazonnen. Onder marginaal foerageergebied vallen maïsakkers, plas-dras natuur en schrale natuur. Sloten, verhard oppervlak, stedelijk gebied en intensief bouwland worden geheel buiten beschouwing gehouden als foerageergebied.

Compensatie m.b.t. versnippering:

- Dassentunnels dienen te worden aangelegd op locaties waar een bestaande weg een wissel kruist (voor zover deze weg onderdeel uitmaakt van het project). Nieuwe wegen dienen te worden uitgerasterd.
- Wanneer een tracé de burchtlocatie en/of het preferent foerageergebied doorsnijdt (0 – 500 m tot de burchtlocatie), dient binnen dit gebied om de 150 m een dassentunnel te worden geplaatst.
- Bij doorsnijding van het foerageergebied (500 m – 1200 m tot de burchtlocatie) dienen binnen dit gebied om de 200 m dassentunnels te worden geplaatst.

- Bij doorsnijding van het uitloopgebied (1200 m – 1600 m tot de burchtlocatie) dienen binnen dit gebied om de 250 m dassentunnels te worden geplaatst.

Bovenstaande is een richtlijn. Op welke afstand de tunnels van elkaar komen te liggen, is maatwerk, afhankelijk van de landschappelijke inpassing en de ligging van huidige wissels.

Wijze van compensatie

De compensatie van vernietigd terrein dient zo dicht mogelijk bij de betreffende burcht plaats te vinden door het creëren van nieuw geschikt foerageergebied. Het oppervlak dat nodig is, is afhankelijk van de foerageerkwaliteit van het terrein dat verloren gaat. In feite gaat het erom dat de das in staat blijft om te voldoen in zijn voedselvoorziening voor zichzelf en zijn familie ("gezin").

Hiervoor is het nodig om de 'voedingswaarde' die verloren gaat ten minste te compenseren. De uitwerking daarvan is, zoals in de Soortenstandaard 2014 en de Methodiek Natuurcompensatie Limburg staat vermeld, maatwerk.

Het hoofdvoedsel van de das bestaat uit regenwormen. Naast wormen eet een das ook insecten, slakken, amfibieën, (jongen van) muizen en ratten, egels, kleine kadavers, bessen, valfruit, granen en maïs. Compensatie van dassenfoerageergebied is dan ook gericht op het creëren van de juiste omstandigheden voor het vinden van een gevarieerd aanbod van voedsel. Zeer effectief is het uitbreiden van het areaal begraasd voedselrijk grasland wat een ideaal leefgebied is voor regenwormen. Een andere maatregel is het aanbrengen van landschapselementen zoals heggen, boszomen, houtwallen en valfruitbosjes met een gevarieerde begroeiing aan noten- en vruchtdragende bomen en struiken.

Compensatie van dassenfoerageergebied dient bij voorkeur plaats te vinden op locaties die in de huidige situatie ongeschikt zijn, dan wel marginaal in gebruik, bijvoorbeeld het omvormen van akkers naar begraasd weiland.

Bij verlies van een burcht, moet worden onderzocht in hoeverre er nabij de burcht geschikte locaties zijn, waar de das een nieuwe burcht kan graven. Indien dit niet mogelijk is zal een kunstburcht moeten worden aangelegd. Er kan een begroeide grondhoop van geschikte samenstelling aangeboden worden, waarin de das zelf een nieuwe burcht kan graven. Het aanbrengen van een aantal loze buizen (bijv. betonnen rioolbuizen) is daarbij aan te bevelen. Ook kan een kunstburcht worden aangeboden. Deze kunstburcht moet bestaan uit minimaal twee kamers per aanwezige das en een aantal loze pijpen. De nieuwe plekken moeten buiten invloed van het (grond)water staan (Dienst Regelingen, 2012).

Mitigatie bij verstoring

Voor activiteiten en (bos)werkzaamheden die binnen een straal van 20 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een dassenburcht plaatsvinden, geldt:

- deze activiteiten mogen alleen plaatsvinden in de periode juli tot en met november.
- deze activiteiten mogen alleen tussen zonsopgang en zonsondergang plaatsvinden, maar nooit later dan 19.00 uur.
- het gebruik van grondberijdende voertuigen en machines is niet toegestaan. Het gebruik van bijvoorbeeld handmotorzagen is wel toegestaan. Bomen en zware takken kunnen bijvoorbeeld met een lier of paard van de burcht worden verwijderd.
- ingangen van de dassenburcht en wissels mogen niet beschadigd of geblokkeerd worden en/of onder hout bedolven worden.
- er mag geen kaalkap van een houtopstand plaatsvinden. Als bomen verwijderd moeten worden, vindt dit gefaseerd in ruimte en tijd plaats. De velrichting is van de burcht afgekeerd.

- schade aan de ondergroei moet zo veel als redelijkerwijs mogelijk is, worden voorkomen. Eventueel vindt er onmiddellijk herplant plaats. Een dichte dekking op de burcht kan ook worden gerealiseerd door middel van hakhoutbeheer.
- de periode van verstoring moet zo kort als mogelijk is worden gehouden.
- bij de introductie van begrazing moet de burcht worden uitgerasterd.

Voor activiteiten en (bos)werkzaamheden die op meer dan 20 meter van de meest dichtstbijzijnde toegang tot de dassenburcht plaatsvinden, geldt:

- het betreden van de eigenlijke dassenburcht zelf moet worden voorkomen.
- het betreden en vernielen van dassenwissels moet zo veel als mogelijk is, worden voorkomen.
- dassenwissels moeten voor zonsondergang weer vrij zijn van geveld hout en gevelde takken.
- er moeten maatregelen genomen worden om andere tijdelijke obstakels, zoals greppels en grondwallen, te passeren.
- de periode van verstoring moet zo kort als mogelijk worden gehouden.
- er moet een buffer worden aangebracht tussen de plek waar de activiteit plaatsvindt en de burcht
- jacht en recreatieve activiteiten mogen tussen zonsopgang en zonsondergang (maar nooit later dan 19.00 uur) niet binnen 50 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de dassenburcht plaatsvinden. Tussen zonsondergang (maar nooit later dan 19.00 uur, als de zon later ondergaat) en zonsopgang mogen jacht en recreatieve activiteiten niet binnen 200 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de dassenburcht plaatsvinden.
- er mogen geen hoogzitten en dergelijke geplaatst worden binnen 50 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot de dassenburcht.
- bij voorkeur vindt er geen kaalkap van een houtopstand plaats binnen 250 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een dassenburcht. Als bomen verwijderd moeten worden vindt dit bij voorkeur gefaseerd in ruimte en tijd plaats.

4 BESCHRIJVING GEBIED EN BESCHERMDE SOORTEN

4.1 Landschap en landgebruik rondom het Roekenbosch

Het bungalowpark Roekenbosch ligt ten zuiden van het dorpje Blitterswijck in de gemeente Venray. Het park ligt omgeven door agrarische percelen (maïsakkers en schapenweitjes) en natuur (klimaatbuffer en bosgebied Hooge Heide). Direct aan de noordzijde van het park ligt een boerenhuisperceel.

Het Roekenbosch ligt relatief hoog in het landschap, doordat het op een Maasterras (rivierduin) ligt, de bodem van dit hogere terras bestaat uit zand en is voornamelijk begroeid met grove den. Rondom het Roekenbosch ligt het maaiveld lager, dit zijn oude Maasarmen.

4.2 Beschermden soorten

Uit het MER, dat voor het PIP (RHDHV, 2015) is opgesteld, blijkt dat in het plangebied Ooijen-Wanssum naast de das nog een aantal andere door de Ffwet beschermde soorten voorkomt. Hierbij gaat het om:

- Diverse soorten vaatplanten;
- Waterspitsmuis;
- Eekhoorn;
- Diverse soorten vleermuizen;
- Broedvogels en vogels met jaarrond beschermde nesten (buiserd, havik, etc);
- Poelkikker;
- Rugstreepad;
- Kleine modderkruiper;
- Rivierdonderpad.

Van deze soorten kan een deel op de uitbreidingslocatie van het Roekenbosch (i.e. in het bos) voorkomen, met name eekhoorns (en hun nesten), vleermuizen (en hun verblijfplaatsen in bomen), broedvogels (en in het bijzonder de soorten met jaarrond beschermd nest). Eekhoornnesten en roofvogelhorsten zijn niet aangetroffen. Ook volgens de gegevens van de provinciale broedvogelkartering en NDFF zijn deze beschermde soorten hier niet aanwezig. Er kunnen zich wel enkele verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden in hopen of spleten in de oudere bomen. Gelet op de ouderdom en samenstelling van het bos (vooral naaldhout), zal het niet om grote aantallen gaan, maar eerder om enkele individuen.

Op de uitbreidingslocatie van de parkeerplaatsen en de locatie waar open water zal komen, kunnen de genoemde amfibieën en vissen voorkomen in de sloten; de kans op de aanwezigheid van de waterspitsmuis is daar gering door het sterk agrarische karakter en het ontbreken van goed leefgebied (rietkragen e.d.). Voor de eekhoorn en beschermde vaatplanten zijn deze locaties niet geschikt. De populierenrij kan geschikt zijn voor broedvogels (zeer geschikt voor de boomvalk) en vleermuizen (verblijfplaatsen en vliegroutes).

Voorafgaand aan de realisatie van de geplande voorzieningen, dient veldonderzoek te worden verricht naar het voorkomen van deze soorten.

4.3 Soortbeschrijving das

Onderstaande soortbeschrijving is gebaseerd op de Soortenstandaard van de das (DLG, 2012).

Leefwijze

De das is een conservatief en sociaal dier dat in familieverband leeft. Hij kan van generatie op generatie dezelfde burchten en wissels gebruiken. Er zijn eeuwenoude burchten bekend. Dassen zijn sterk territoriaal. Dassen leven in een familiegroep ('clan') van twee tot twaalf dieren die bestaat uit volwassen dieren, jongen en jaarlingen. In Nederland bestaat een clan uit gemiddeld vier dieren, maar er zijn ook families van ongeveer twintig dieren bekend. Er is één dominant mannetje en één dominant vrouwtje in de clan. De dassen uit de clan hebben een sterke, sociale en vriendschappelijke band met elkaar. De dassen van één clan hebben een familiegeur. Indringers worden daardoor snel herkend.

Dassen lopen binnen het territorium over vaste paden ('wissels') die, net als de burchten, eeuwenoud kunnen zijn. Dassen zijn zeer conservatieve dieren en zijn erg gehecht aan hun burcht. De wissels worden gemarkeerd met de geur uit de anaalklieren. De grenzen van het territorium worden gemarkeerd met latrines. Tussen deze latrines bevinden zich ook wissels. Omdat dassen sterk territoriaal zijn verdedigen ze hun territorium tegen indringers. Dit kan leiden tot ernstige gevechten, die, in uitzonderlijke gevallen, de dood tot gevolg kunnen hebben. Een territoriumconflict resulteert vaak in het achtervolgen van de tegenstander. De dassen bijten elkaar daarbij in het achterlijf, direct boven de staart.

Dassen gebruiken hun reuk- en gehoorvermogen meer dan hun zichtvermogen. Dassen kennen hun territorium dan ook op basis van geuren.

Overdag slapen de dassen in groepjes bij elkaar in een kamer van de burcht. Ze verlaten de burcht tegen de avondschemering om op zoek te gaan naar voedsel. Dit doen ze meestal alleen en soms met de jongere dieren erbij. Als de situatie bij de burcht verandert, zijn dassen niet snel geneigd de burcht te verlaten. Dit verschilt per situatie. Ook bij verstoring of verslechtering van het omliggende foerageergebied blijven dassen zolang mogelijk in hun burcht. Ze kunnen wel wennen aan geluid.

Dassen kunnen, als het moet, goed zwemmen. Ze vermijden dit wel.

De paring kan het hele jaar plaatsvinden. Er is een piek in februari, direct na de geboorte van de jongen. Dassen krijgen één maal per jaar jongen. De meeste dassen worden geboren in de periode van januari tot maart, met een piek in februari. Er worden één tot vijf jongen geboren. Meestal overleven twee jongen de eerste 8 weken. Als de jongen nog klein zijn, verjaagt het vrouwtje het mannetje naar een ander deel van de burcht of uit de burcht. In het laatste geval neemt het mannetje intrek in één van de andere burchten binnen het territorium. Het is ook mogelijk dat een zwanger vrouwtje zelf apart gaat zitten. Als de jongen 8 weken oud zijn, komen ze voor het eerst naar buiten. Ze gaan vanaf dan ook vast voedsel eten. Tot ze 12 weken oud zijn, drinken ze moedermelk. Het vrouwtje moet dan drie tot vier keer per nacht terug naar het hol om de jongen te zogen. In juni, als de jongen 15 weken oud zijn, worden ze onafhankelijk. In de herfst kunnen de jongen wegtrekken, op zoek naar een nieuw territorium en een partner. De volledige kraamperiode loopt van december tot en met juni.

Dassen hebben in Nederland geen natuurlijke vijanden meer. Hun oorspronkelijke natuurlijke vijand was de wolf. De belangrijkste doodsoorzaak van dassen is aanrijdingen met voertuigen. Ook sterfte door verdrinking, vergiftiging of stroperij komt voor.

Voedsel

Regenwormen vormen het grootste deel van het voedsel van de das (stapelvoedsel). Daarnaast eten dassen bosvruchten, valfruit, noten, eikels, granen (vooral maïs en tarwe), paddenstoelen, jonge knaagdieren, egels, slakken en insecten (zoals kevers en wespen- en hommelmuggen) en de larven van langpootmuggen (emelten) en kevers (engerlingen).

Habitat

De das leeft in gebieden die bestaan uit een combinatie van diverse biotooptypen. Vaak zijn dit zowel hooggelegen als laaggelegen gronden die op korte afstand van elkaar liggen, in meestal kleinschalige akker- en weidelandschappen met voldoende bosjes, houtwallen, singels en heggen.

Die kunnen als beschutting en geleiding dienen. Belangrijke voorwaarden voor de habitat zijn:

- aanwezigheid van een groot voedselaanbod;
- een bodem die goed vergraafbaar is en die het regenwater snel kan afvoeren;
- aanwezigheid van voldoende dekking;
- weinig verstoring.

De grootte van een territorium is afhankelijk van het voedselaanbod en dus van de kwaliteit van het foerageergebied. De grootte varieert van 30 tot 150 hectare in optimaal gebied, en van 150 tot 600 hectare in marginaal gebied. Het foerageergebied ligt tot ongeveer 1,5 tot 12 kilometer van de burcht. Er moet voldoende foerageergebied liggen binnen 500 meter tot enkele kilometers. Belangrijke onderdelen zijn dan delen waar het hele jaar eten te vinden is, zoals graslanden met gras korter dan 5 centimeter. Alleen dan kan de das voldoende wormen vinden. Als koeien op deze graslanden grazen, dan keert de das de koeienvlaaien om, om mestkevers en dergelijke te vinden. Ook in bossen en bosjes kan hij het hele jaar voedsel vinden. Er zijn ook onderdelen, zoals (maïs)akkers, hoogstamboomgaarden en ruigten, die in een bepaald deel van het jaar geschikt zijn om voedsel in te zoeken.

Om een burcht te kunnen maken, moet er vergraafbaar zand zijn. Daarbij moet er een goede waterafvoer zijn, zodat de burcht niet onder water kan lopen. Burchten liggen daarom vaak op een steile helling, maar ook op flauwe hellingen en op grondbulten. De burcht ligt vaak in een bosrand of in een houtwal of singel, in de buurt van gras- of akkerland.

Verstoringsgevoeligheid

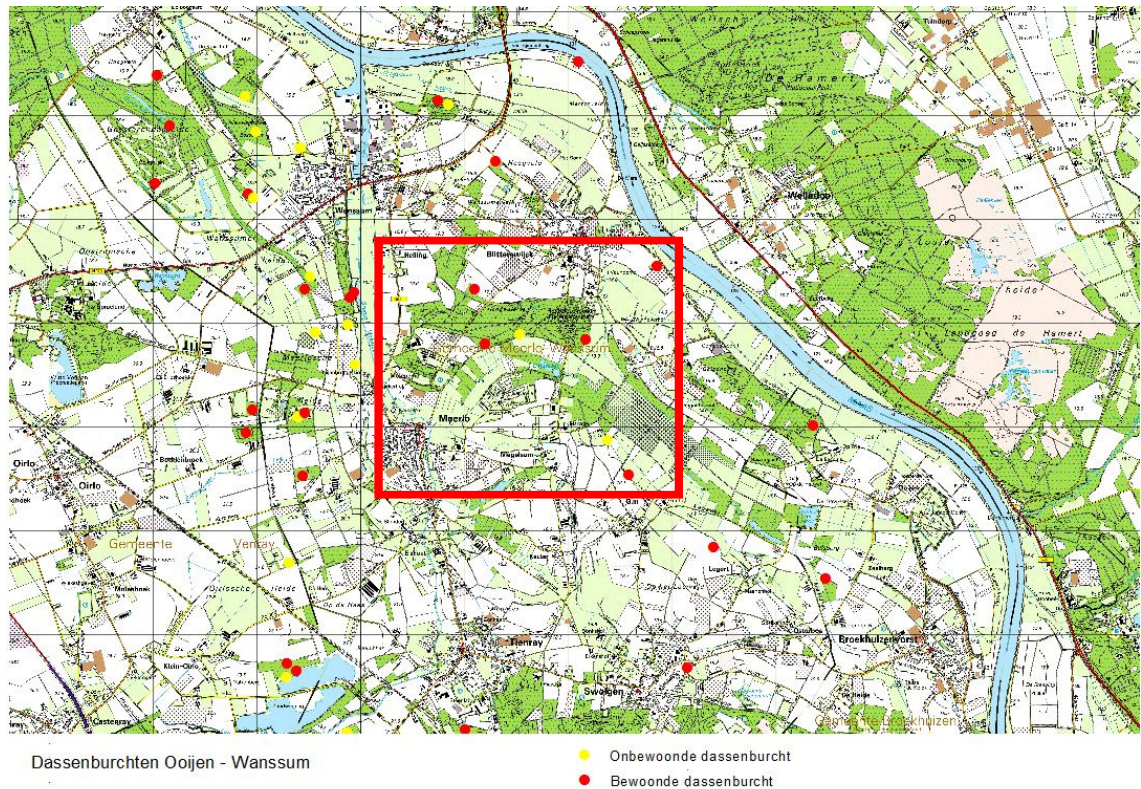
Dassen zijn bestand tegen een behoorlijke mate van verstoring. Dat blijkt wel uit de locaties van sommige burchten die direct langs wegen liggen, of zoals de burcht Roekenbosch, vlakbij het vakantiepark, waarbij diverse malen verstoring van de burcht is opgetreden. Bij verstoring of verslechtering van het omliggende leefgebied blijven dassen zolang mogelijk in hun burcht. Bij verschillende bouwprojecten bleven dassen dan ook op hun burcht aanwezig. Dassen kunnen, als het moet, goed zwemmen. Ze vermijden dit wel.

4.4 Dassenpopulatie

In onderstaande paragrafen beschrijven we de dassenpopulatie rondom het Roekenbosch (4.4.1) en gaan we in op de burcht het Roekenbosch (4.4.2). De beschrijving is een combinatie van de monitoringsresultaten van de afgelopen decennia (Das & Boom, 2015) en de gegevens die verkregen zijn gedurende het veldonderzoek van februari - mei 2015. De (vermoedelijke) ligging van de territoria beschrijven we in paragraaf 4.4.3 op basis van de gegevens uit 4.4.1 en 4.4.2.

4.4.1 Omgeving Roekenbosch

Binnen de plangrenzen van het projectgebied van Ooijen-Wanssum bevindt zich een relatief grote dassenpopulatie, bestaande uit een kleine 20 bewoonde burchten en circa 10 onbewoonde burchten. Zie Figuur 4-1 (niet alle burchten vallen binnen de plangrenzen van Ooijen-Wanssum).

Figuur 4-1: Dassenburchten plangebied Ooijen-Wanssum (Das&Boom, 2015). Rode kader: Roekenbosch e.o.

Als we inzoomen op het kaartje, zien we dat het Roekenbosch wordt omgeven door 4 andere bewoonde burchten en 2 onbewoonde burchten, zie Figuur 4-2. Uit Tabel 4-1 blijkt dat de bewoonde burchten al jaren door de das bewoond worden. Dit werd ook vastgesteld tijdens het veldonderzoek; we constateerden dat het gaat om zeer grote burchten met veel pijpen (10 tot 20 pijpen). Van de burchten Hooge Heide 2 en Gun zijn vanaf respectievelijk 1960 en 1995 monitoringsresultaten beschikbaar. De burchten Tiend en Veerweg komen pas voor in de database van Das & Boom vanaf 2014.

De burcht Hooge heide 2 is niet gebruikt in de monitoringsjaren vanaf 2008, dit werd ook tijdens het veldonderzoek vastgesteld. Van de burcht 'Kortenbos zijweg' zijn geen monitoringsresultaten bekend. Tijdens het veldbezoek bleek dat het gaat om een kleine burcht (enkele pijpen) en dat hier een vos zat, er werden geen dassensporen aangetroffen.

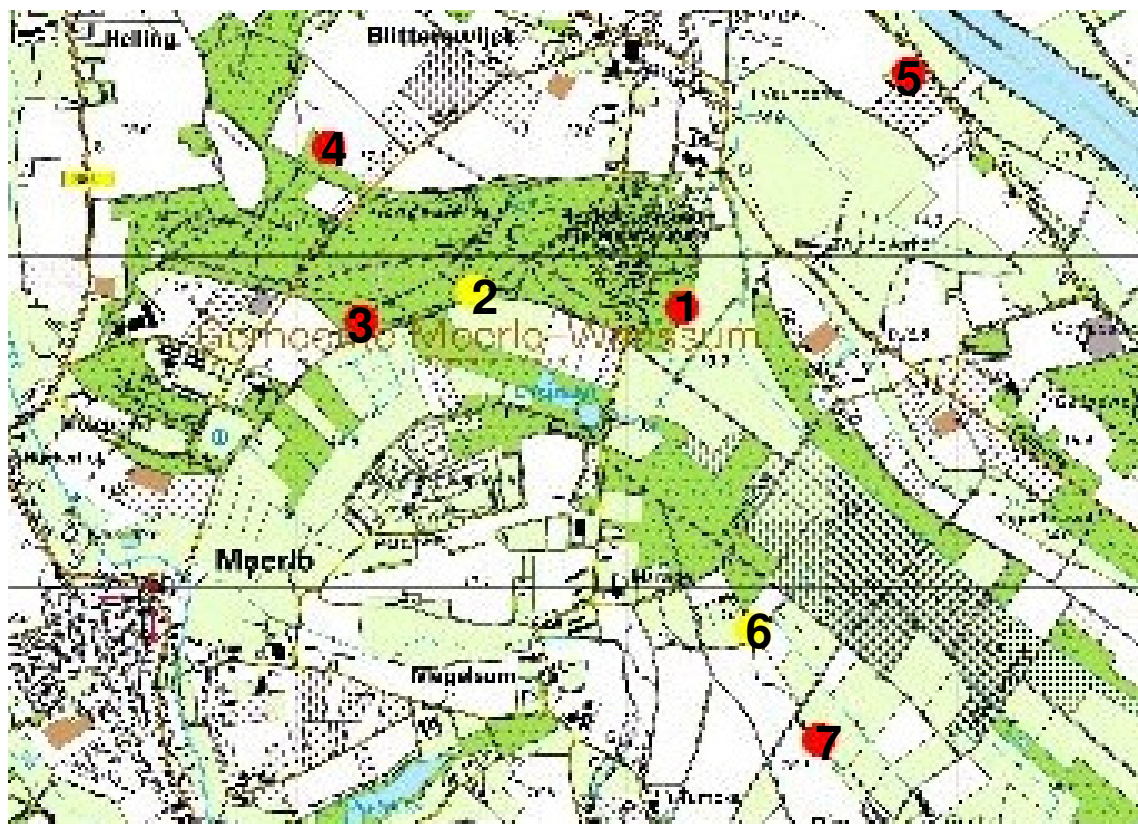
Bij het veldwerk op 11 maart 2015 werd verder vastgesteld:

- mestputje tussen burcht Hooge Heide 1 en burcht Tiend als territoriumafscheiding tussen beide burchten (204048, 392935);
- 2 dassenpijpen op ca. 100 m ten noordoosten van burcht Tiend (205356, 393020, vermoedelijk vluchtpijp naast maïsveld).

Jan Drogen trof op 29 maart 2015 mestputjes aan tussen burcht Roekenbosch en burcht Gun, waarschijnlijk als territoriumafdeling tussen beide burchten.

Tussen 24 maart en 13 mei 2015 heeft onderzoek plaatsgevonden met camera's bij de burchten Hooge Heide 1 en Tiend (zie Tabel 4-1) en werden respectievelijk 4 dassen en 1 das waargenomen. Gelet op de grootte van de burchten zijn de resultaten mager (lage aantallen). Op basis van de grootte van de burchten mogen tussen de 5 en 10 dassen verwacht worden. Mogelijk speelt verandering in het voedselaanbod door veranderd landgebruik (ruigere natuur, meer akkerbouw) hierbij een rol.

Chris Achterberg concludeert zodoende dat de gunstige staat van instandhouding van de das op lokaal niveau matig tot slecht is (Van den Bijtel Ecologisch Onderzoek, Achterberg, 2015).

Figuur 4-2: Dassenburchten rondom burcht het Roekenbosch (Das&Boom, 2015): 1: Roekenbosch, 2: Hoogeheide 2, 3: Hoogeheide 1, 4: Tiend, 5: Veerweg, 6: Kortenbos Zijweg, 7: Gun. Rood: belopen, Geel: onbelopen.

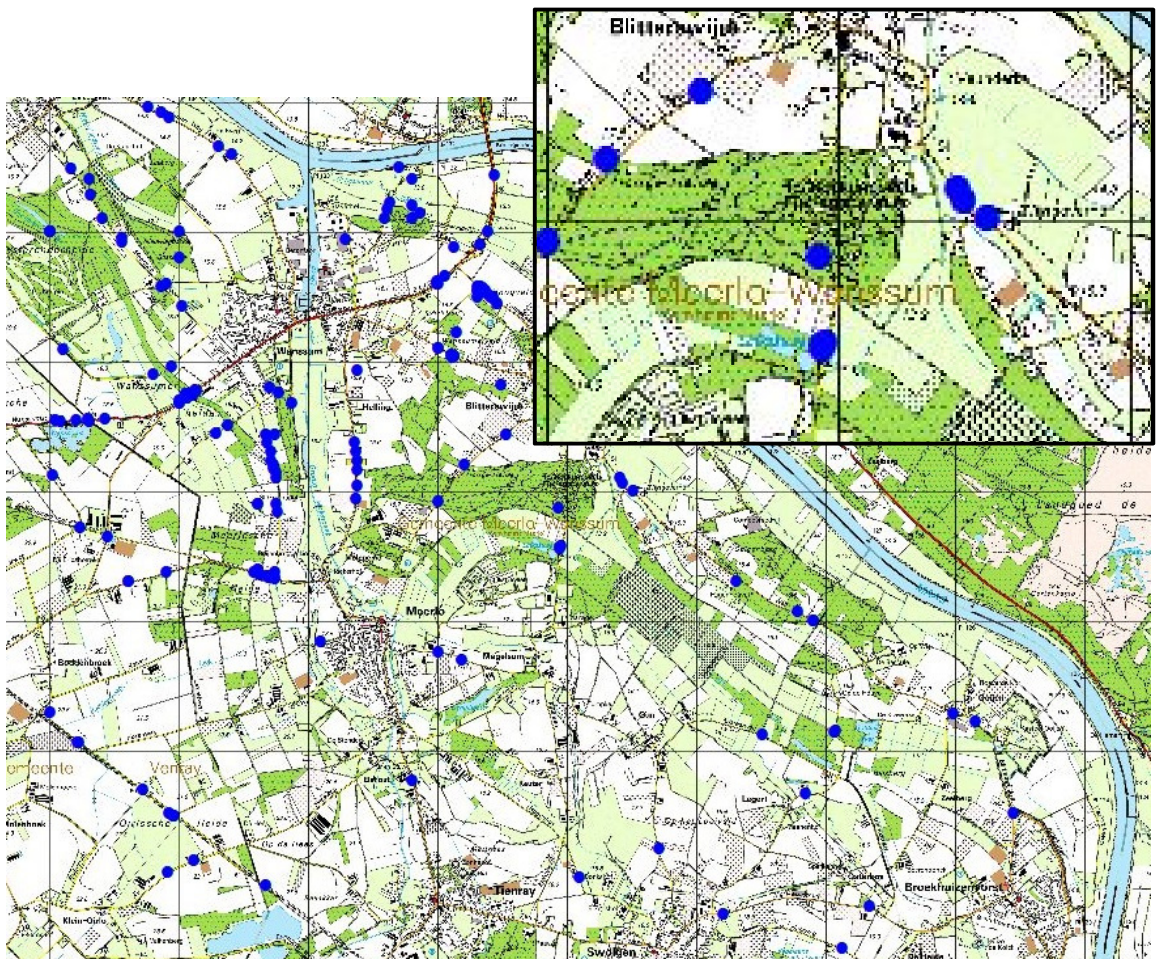
Tabel 4-1: Burchten rondom burcht Roekenbosch (4 belopen, 2 onbelopen).

Burcht	Locatie tov Roekenbosch	Gegevens Das & Boom, 2015	Veldwerk RHDHV, 2015	Resultaat cameraonderzoek
Belopen burchten (rode stippen)				
Hooge heide 1	ca. 1 km ten westen (204267, 392795)	Belopen van 1960 tot heden	Belopen, grote burcht	Op 24 maart 2015 zijn bij drie pijpen met verse gebruikssporen cameravallen geplaatst. De opnamen laten vier volgroeide dassen zien. Aan grootte en lichaamsbouw te oordelen gaat het om een volwassen man en vrouw en twee jonge dassen geboren in 2014. Op 15 april is er één cameraval bijgeplaatst en zijn twee cameravallen verplaatst naar pijpen met verse gebruikssporen. Bij de laatste controle van 13 mei verschenen alleen de twee volwassen dassen nog in beeld.
Tiend (op perceel van dhr. Reijnen)	ca. 1,2 km ten noordwesten (204095, 393335)	Belopen in 2014 en heden	Belopen, grote burcht. In 1 van de pijpen zit vos Tijdens het veldwerk in 2015 zijn op ca 100m oostelijk van deze burcht 2 dassenpijpen aangetroffen (203919, 393227), vermoedelijk behorend bij deze burcht. Op ca 120 m ten zuidoosten werd 1 vossenpijp aangetroffen (203925,393200) (waarneming 11 maart, 2015)	Bij de eerste controle van de cameravallen op 15 april waren nog maar bij één pijp duidelijke gebruikssporen te vinden. De opnamen lieten enkele keren een volwassen das zien. Daarom is op 15 april één cameraval weggehaald en één cameraval verhangen naar de op dat moment gebruikte pijp. Bij de laatste controle op 13 mei waren er geen verse dassensporen meer en op de cameraval stonden slechts twee opnamen van een volwassen das. Na 15 april waren er ook geen verse sporen meer bij de pijpen ten zuidwesten van de grote burcht.
Veerweg (op perceel van fam. Holec)	Ca.1 km ten noordoosten (205850,393550)	Belopen in 2014 en heden	Belopen, grote burcht	Geen toestemming voor cameraonderzoek
Gun	ca 1,4 km ten zuidoosten (205564, 391566)	Belopen van 1995 tot heden, 1999 was deze burcht onbelopen	Belopen, grote burcht	Buiten invloedssfeer van project, geen onderzoek nodig
Onbelopen burchten (gele stippen)				
Hooge heide 2 (perceel eigendom van fam. Klinkenberg)	ca. 0,8 km ten westen (204358, 392827)	Bij monitoring in 2008, 2011 en 2015 onbelopen.	Onbelopen door das, in 4 pijpen sporen van konijn	15/4: toch mogelijke graafactiviteit van das bij 3 pijpen. 1 camera geplaatst. Bij controle op 13 mei geen activiteit meer.
Kortenbos zijweg	ca. 1km ten zuidoosten (205382, 391881)	geen gegevens van Das&Boom, 2015	Bij controle door RHDHV 11 maart 2015 zat hier vos. Het gaat om slechts enkele pijpen.	geen onderzoek nodig

Verkeersslachtoffers

In Figuur 4-3 zijn de verkeersslachtoffers weergegeven uit de periode 1974 tot en met 2014. Rondom het Roekenbosch liggen drie wegen waar verkeersslachtoffers vallen, dit zijn (van west naar oost):

- Beeteweg, zeer waarschijnlijk slachtoffers van burchten Tiend en Hoogeheide 1: 3 slachtoffers in 1990, 2003 en 2005, 2 slachtoffers vielen bij de kruising van bosrand en weg, alwaar indertijd vermoedelijk een wissel aanwezig was;
- Berkenstraat, zeer waarschijnlijk slachtoffers van burcht Roekenbosch: 4 slachtoffers. 3 slachtoffers vielen in 1994, 1997 en 2000 ter hoogte van de visvijvers. De das loopt waarschijnlijk langs noordelijke bosrand van visvijvers en steekt daar de weg over. 1 slachtoffer viel in het bos ter hoogte van het bungalowpark.
- Ooijenseweg, zeer waarschijnlijk slachtoffers van burcht Roekenbosch: 3 slachtoffers in 1975, 1995 en 2012, waarschijnlijk looproute van Roekenbosch via slootovergang richting noorden.

Figuur 4-3: verkeersslachtoffers (1974 - 2014) in en om plangebied Ooijen-Wanssum, met in de uitsnede de omgeving van het Roekenbosch (Das & Boom, 2015).

4.4.2 Burcht Roekenbosch

Situering

De burcht Roekenbosch ligt aan de zuidoostkant van het bos waarin het bungalowpark Het Roekenbosch ligt. Hier ligt een strook gemengd bos van ca. 2 hectare groot, waarin geen bebouwing is opgenomen. Het bos heeft een behoorlijk open karakter, er is weinig ondergroei. Door het grotendeels ontbreken van belemmeringen, zoals bramen, zijn het bos en de burcht goed toegankelijk voor de bezoekers van het bungalowpark. Zie onderstaande figuur en foto's.

Figuur 4-4: Burchtlocatie (gele ovaal) aan zuidoostkant van het Roekenbosch. De groene stippen zijn de ingemeten pijpen. De oranje driehoek geeft de locatie van een vluchtpijp weer.

Actuele situatie burcht

De burcht ligt aan de bosrand. Er zijn zo'n 25 pijpen aanwezig op een oppervlak van zo'n 2000 m². Aan de uiterste zuidkant van het gebied ligt nog 1 vluchtpijp, deze was in het gehele onderzoek in 2015 buiten gebruik. Op de burcht zijn in maart en april 2015 twee van de 25 pijpen in gebruik. Dit duidt erop dat er in de huidige situatie een klein aantal dassen gebruik maakt van de das, terwijl de familie in het verleden uit een (veel) groter aantal individuen bestond. De bezetting van de burcht is momenteel dus klein. Vermoedelijke oorzaken hiervoor zijn een geleidelijke afname van het areaal geschikt foerageergebied en een afname van de kwaliteit van het foerageergebied. De afname kan ook worden veroorzaakt door verkeersslachtoffers of andere incidenten.

Bij het cameraonderzoek werden 2 dassen waargenomen (een grote man en een vrouw). Van 11 maart tot en met 26 maart werden deze iedere avond/ochtend waargenomen, duidend op permanent gebruik. In de periode van 26 maart tot en met 14 april, werden de beide dassen minder frequent waargenomen en vaak ook in het midden van de nacht (tussen 1 en 4 uur 's nachts). Dit kan zijn omdat in de tussentijd een derde pijp in gebruik is genomen. Deze lag op slechts enkele meters van de 2 andere in gebruik zijnde pijpen, maar er was op dat moment geen camera op gericht.

Op 4 mei 2015 verschenen er voor het eerst 3 jonge dassen van 8 – 10 weken oud op de camerabeelden. Bij controle op 13 mei bleek (zoals hiervoor aangegeven) een derde pijp nu ook in gebruik te zijn. De andere pijpen in de omgeving van deze burcht werden in de onderzoeksperiode niet gebruikt.

De burcht Roekenbosch staat los van de andere grote burchten, gelet op de afstand tot en de grootte van deze burchten. In het tussenliggend gebied zijn geen nieuwe pijpen gevonden, anders dan degene die al bekend zijn. Ondanks dat verwacht mag worden dat binnen een afstand van 200 à 300 meter een bijburcht aanwezig moet zijn, is deze niet gevonden.

Actuele situatie foerageergebied

In Figuur 4-6 is het vermoedelijke preferente foerageergebied van de das weergegeven (zie ook 4.3.3 over dassenterritoria). Ter indicatie is de 500 meter contour weergegeven, dit is de contour waarbinnen doorgaans het preferent foerageergebied van de das aanwezig is. Vanwege de landschappelijke context en territoria van aangrenzende burchten, ligt het vermoedelijke leef- en foerageergebied ook grotendeels binnen deze contour. Het foerageergebied van de das van het Roekenbosch bestaat uit:

- hertenkamp;
- schapenweide (gedeelte van het jaar beschikbaar);
- agrarisch perceel grasland;
- graslanden rondom klimaatbuffer;
- boszone direct rondom de burcht.

Het weiland, dat aan de oostkant aan de bosrand grenst, wordt gebruikt als hertenkamp, schapenweide en speeltuin. De hertenkamp is omheind met een hek waar de das op sommige plekken onderdoor kan. De schapenweide is gedurende een deel van het jaar door schapen in gebruik en is dan omheind met gaas dat onder spanning staat (schrikdraad); dan is dit deel niet bruikbaar voor de das. Verder naar het oosten toe wordt het weiland begrensd door een bomenrij en een sloot. De sloot kan door de das worden overgestoken via een bestaande overgang, maar er lopen ook wissels van de das 'door' de sloot heen. Vooral ten oosten van de bomenrij ligt een flink perceel met grasland waar de das kan foerageren. Aan de zuidkant van het Roekenbosch ligt de klimaatbuffer van Staatsbosbeheer. Ook hier ligt foerageergebied van de das, bestaande uit extensief begraasd grasland. Het open water en de natte broekbossen maken geen onderdeel uit van het preferente foerageergebied.

In de boszone rondom de burcht is relatief weinig voedsel te halen, mogelijk foerageert de das hier wel op zaden en paddenstoelen. Dit bos is daarom gekarakteriseerd als marginaal foerageergebied.

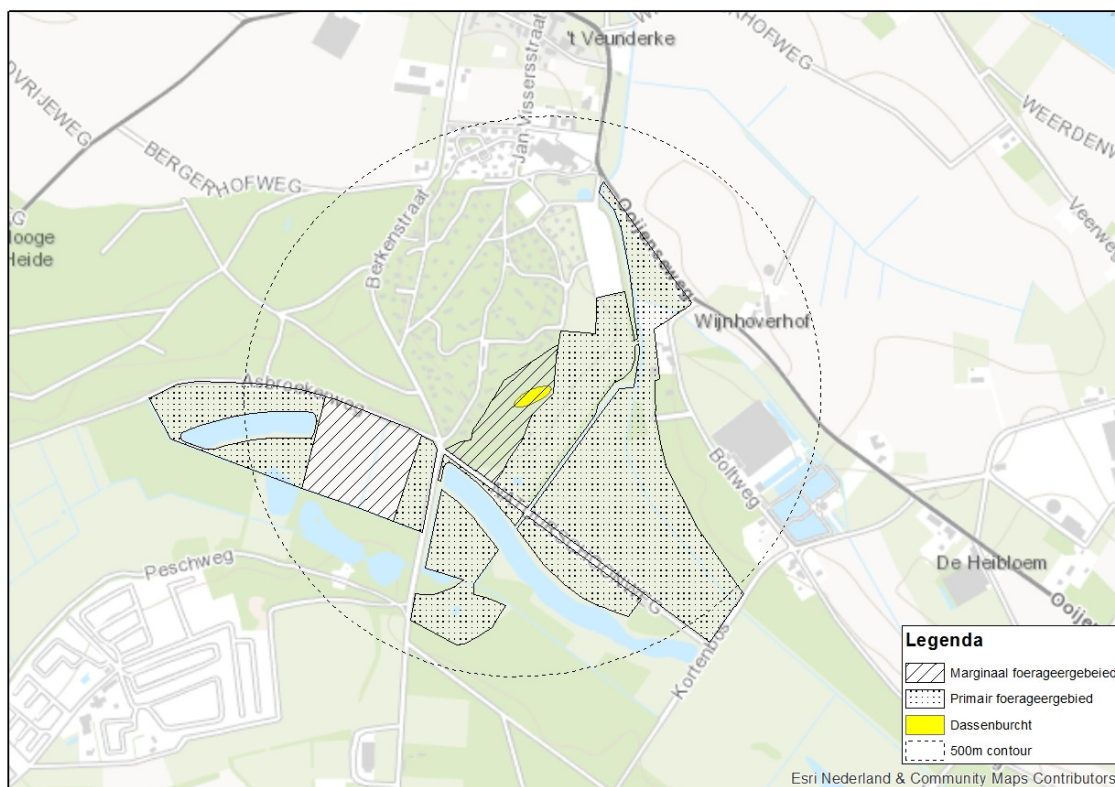
Figuur 4-5: Das in omgeving Roekenbosch (boven) drie jonge dassen bij Burcht Roekenbosch (onder). Foto's Chris Achterberg

De speelweide en het bosgebied waarin de bungalows van het Roekenbosch liggen zijn ongeschikt als foerageergebied voor de das. Op de volgende pagina zijn foto's afgebeeld van de hiervoor genoemde onderdelen van het foerageergebied van de das.

In totaal gaat het hierbij om 27 ha waarvan 5 ha marginaal foerageergebied (akker ten westen van de Berkenstraat en bos rondom burchtlocatie) is en 22 ha optimaal foerageergebied. Hierbij gaat het dus om het foerageergebied dat zowel binnen als buiten de indicatieve 500 meter contour ligt.

Vermoedelijk foerageert de das in mindere mate ook op grotere afstand, zoals verder naar het noorden en zuiden. Dit behoort echter niet tot het preferent foerageergebied omdat:

- het landgebruik van deze terreinen grotendeels ongeschikt is voor de das (akker, bos);
- hier territoriumgrenzen liggen met andere burchten.

Figuur 4-6: Dassenburcht Roekenbosch (gele ovaal) en optimaal foerageergebied (stippels) en marginaal foerageergebied (lijnen). De grote cirkel heeft een straal van 500m en geeft een indicatie van het preferent foerageergebied. Het grootste deel van het foerageergebied valt daarbinnen.

Figuur 4-7: Schapenweide, omheind met schrikgaas. Aan de rechterkant de bosrand met de burcht Roekenbosch. Achteraan de hertenkamp.

Figuur 4-8: Klimaatbuffer met aan de linkerkant het Roekenbosch

Figuur 4-9: Grasland ten zuidoosten van burcht

Historische situatie

Uit Tabel 4-2 blijkt dat de burcht Roekenbosch al sinds 1959 bekend is. De burcht is vanaf 1966 vrijwel constant gemonitord. Van de 34 monitoringsjaren was de burcht 27 jaar belopen, 3 jaar matig belopen en 4 jaar onbewoond. De afgelopen jaren was de burcht belopen en dat is tot op het heden ook het geval.

Tabel 4-2: Monitoringsresultaten burcht Roekenbosch van 1959 tot en met heden

Datum/jaartal	Belopen	Opmerkingen	Bron
11-3-2015	Ja	2 van 15 pijpen zijn belopen, 2 dieren waargenomen met cameraval	RHDHV
9-11-2014	Ja	Graafwerk, prenten op de burcht. Sleepsporen nestmateriaal. 4 van 15 pijpen belopen.	Dassenwerkgroep Horst Venray
19-9-2014	Ja	Weer graafwerk en nestmateriaal op de burcht bij ingang twee pijpen. Ook wissel weer zichtbaar burcht en in grasland voor de burcht. 2 van 15 pijpen belopen.	Dassenwerkgroep Horst Venray
6-10-2013	Ja	Graafwerk en veel nestmateriaal op de burcht bij ingang twee pijpen. Mooie wissel zichtbaar rondom burcht en in grasland voor de burcht. 4 van 15 pijpen belopen.	Dassenwerkgroep Horst Venray
30-9-2012	Ja	Sterke sleepwissel op burcht. 4 van 15 pijpen belopen.	Dassenwerkgroep Horst Venray
20-11-2011	Ja	Diverse mestputjes op burcht. Activiteit op diverse pijpen en veel gras als nestmateriaal op burcht. 5 van 15 pijpen belopen.	Dassenwerkgroep Horst Venray
2007, '02 en '00	Ja	Tussenliggende jaren onbekend	Das & Boom, 2015
1999	Nee		Das & Boom, 2015
1998 en 1995	Ja	Tussenliggende jaren onbekend	Das & Boom, 2015

1986-87	Ja		Vink, 1987
1985	Nee		Vink, 1987
1984	Matig		Vink, 1987
1983-82	Nee		Vink, 1987
1979-81	Ja		Vink, 1987
1977-78	Matig		Vink, 1987
1966-76	Ja		Vink, 1987
1960-65	?		Vink, 1987
1959	Ja		Vink, 1987

Door de jaren heen is de das Roekenbosch dus vrijwel constant aanwezig geweest. Om de burcht heen zijn echter in de loop der tijd verschillende aspecten veranderd, zoals Jan Droesen heeft omschreven in het document 'Ontwikkelingen om burcht Roekenbosch' (Droesen, 2015):

- Jaren 70: Aanleg bungalowpark in bos direct grenzend aan burcht;
- Jaren 80/90: aanleg parkeervoorziening; meer maïsverbouw
- Jaren 90/00 omheining hertenkamp (was daarvoor toegankelijk voor de das. De das heeft de omheining inmiddels ondergraven op verschillende plekken);
- Recent: aanleg open water klimaatbuffer.

Daarnaast zijn er op grotere afstand ook andere ontwikkelingen geweest, zoals veranderend (agrarisch) landgebruik, door de aanleg van kassen en visvijvers. Desalniettemin heeft de das zich kunnen handhaven op het Roekenbosch, zoals de das ook heeft stand gehouden in de ruimere omgeving van Ooijen-Wanssum. Hierbij hebben ook diverse beschermingsmaatregelen een rol gespeeld, zoals faunavoorzieningen rondom wegen, terugdringen van landbouwgif en de implementatie van de Flora- en faunawet.

4.4.3 Dassenterritoria

Territoriumgrenzen

In onderstaande figuren geven we aan waar de vermoedelijke territoria van de verschillende burchten liggen. Dit is gebaseerd op:

- logische geografische eenheden en afscheidingen, zoals een burcht die ligt langs een bosrand, waarbij het preferent foerageergebied voornamelijk de aangrenzende graslanden zijn;
- dassensporen: wissels, mestputjes
- indicatieve vuistregels: preferent foerageergebied tot op 500m van burcht, foerageergebied tot op 1200m van burcht. Gelet op de voedselrijkdom van het gebied zal het grootste deel van het foerageergebied gelegen zijn binnen het preferent foerageergebied, zie hiervoor de kaart met de 500m cirkel om de betreffende burchten. Let op: wij hanteren deze afstanden slechts als indicatie; de hiervoor genoemde punten en de ligging van de burcht zijn belangrijker om een beeld te vormen van de ligging van het foerageergebied.

Roekenbosch

Voor de das Roekenbosch hebben we in voorgaande paragraaf een preferent foerageergebied gedefinieerd ter grootte van ca. 27 ha. 22 ha daarvan bestaat uit voedselrijke (deels) begraasde graslanden waar de das foerageert op mestkevers en regenwormen. Dit is optimaal foerageergebied. 5 ha bestaat uit minder voedselrijk gebied, zoals bos en akkerland. Dit is marginaal foerageergebied. Daartussen liggen elementen zoals sloten, verhard oppervlak en intensief bouwland die geen functie hebben als foerageergebied.

Burchten rondom Roekenbosch

In Figuur 4-10 zijn de indicatieve territoria van de omringende burchten weergegeven. Hiervoor is een cirkel met een straal van 500m rondom de burchten getrokken. Dit geeft een indicatie van het preferent foerageergebied van de das op basis van de soortenstandaard en de methodiek natuurcompensatie Limburg. Daar waar de cirkel van het Roekenbosch snijdt met die van respectievelijk Veerweg en Hooge Heide 1 ligt op basis van de indicatieve vuistregels de vermoedelijke territoriumgrens.

Op basis van de landschappelijke context (ligging bossen versus geschikte foerageerpercelen) en de aanwezigheid van mestputjes lijkt dit grotendeels te kloppen. Zodoende is te verwachten dat de foerageergebieden grotendeels als volgt liggen:

- Veerweg: parallel langs de Maas. Vooral ten oosten (uiterwaarden) en ten zuiden (boomgaard) van de burcht ligt goed foerageergebied;
- Roekenbosch: ten oosten en zuiden van de burcht;
- Hooge Heide 1: ten zuiden en westen van de burcht;
- Tiend: ten westen, noorden en oosten van de burcht. Gelet op de grote hoeveelheid akkers waar weinig te eten is, vragen we ons af hoe deze das voldoende voedsel kan vinden in nabijheid van de burcht.

Figuur 4-10: Indicatie van preferent foerageergebied en territoria van de dassenburchten rondom het Roekenbosch. De belangrijkste uitloporichting voor het foerageergebied is weergegeven met een rode pijl. De verwachte ligging van de territoriumgrenzen is weergegeven met rode stippels.

5 INITIATIEF, ALTERNATIEVEN EN BELANGEN

Het initiatief waarover dit rapport gaat, bestaat uit:

- uitbreiding bungalowpark het Roekenbosch;
- gebiedsontwikkeling rondom het Roekenbosch: aanleg parkeervoorzieningen revitalisatie Oude Maasarm en aanleg dijken.

Hieronder gaan we daar dieper op in en geven we ook aan welke alternatieven er zijn en welke belangen van toepassing zijn. Voor de beschrijving van de parkuitbreiding is gebruik gemaakt van het document 'Ruimtelijke onderbouwing uitbreiding het Roekenbosch' (BRO, mei 2015).

5.1 Uitbreiding bungalowpark Roekenbosch

Zoals in de inleiding genoemd, heeft het Bungalowpark het Roekenbosch de wens tot uitbreiding van het park. In de huidige situatie is het park niet economisch levensvatbaar; uitbreiding en vernieuwing van het huidige park is nodig voor duurzaam voortbestaan van het park. Een kwaliteitsslag is noodzakelijk. Het Roekenbosch bestaat sinds ca. 1977, sinds 1992 worden de uitbreidingsmogelijkheden onderzocht.

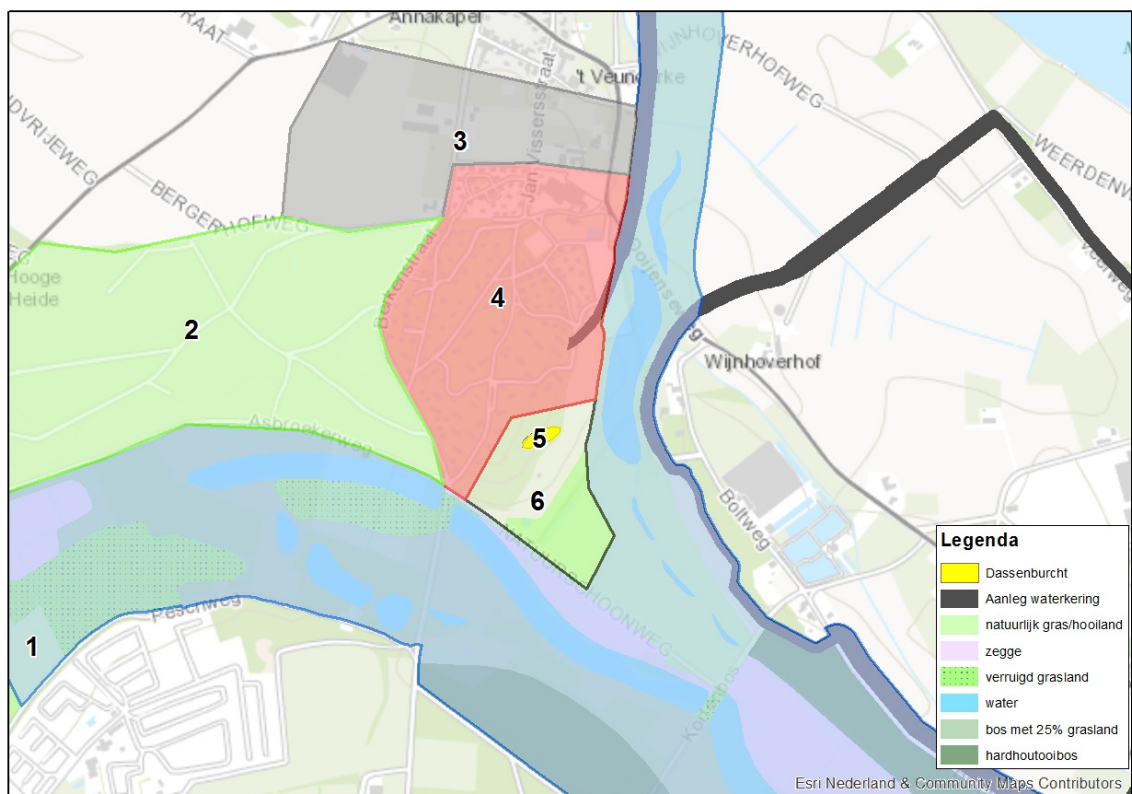
Door het hoge water in de Maas in 1993 en 1995 liggen de plannen voor uitbreiding en nieuwbouw stil. Voor de hoogwaters stonden er 129 recreatiewoningen op het park en bestond de mogelijkheid om er 116 woningen bij te bouwen. In 1992 is begonnen met de nieuwbouw. Door de overstromingen en door bestuurlijke en beleidsmatige redenen, zijn niet alle 116 woningen gebouwd. Nu zijn op het park 190 woningen aanwezig. Daarvan kunnen er nog 130 worden ingezet voor recreatieve verhuur, de overige 50 woningen worden tijdelijk verhuurd in het sociale segment. Het is de bedoeling van het bestuur en van de eigenaren om in de toekomst het park weer volledig in de recreatieve sector te verhuren.

Doordat attracties en bezienswaardigheden rondom het Roekenbosch in geringe mate aanwezig zijn, moeten de voorzieningen op het park en de kwaliteit van de woningen goed genoeg zijn om in de huidige markt tot een rendabele exploitatie te komen. Dit is ook de conclusie van Recron, Landal en Hogenboom verhuur. Kleine parken met weinig of geen voorzieningen kunnen prima renderen in een omgeving waar voldoende te beleven valt. Voor Noord-Limburg geldt dit (nog) niet. Door de gebiedsontwikkeling ontstaat op termijn wel een aantrekkelijkere omgeving, daarbij horen ook gevarieerde en luxere recreatiewoningen. Voor het Roekenbosch is het daarom belangrijk dat er voldoende voorzieningen aanwezig zijn, zoals animatie, speelmogelijkheden, horeca, winkel, en zwemvoorzieningen. Dit moet worden terugverdiend met de verhuur van woningen. Bij een bezettingsgraad van 60 a 70% vertaalt dat zich in 225 tot 250 woningen voor gemiddeld 6 personen. Hogenboom hanteert voor het voorzieningenniveau van het Roekenbosch 350.000 tot 400.000 gastnachten. Dit komt neer op het genoemde aantal recreatiewoningen.

Op het bestaande terrein zal een verdunning plaatsvinden van het aantal recreatiewoningen, zodat deze minder dicht op elkaar staan. In het uitbreidingsgebied worden circa 25 recreatiewoningen gerealiseerd voor gemiddeld zes personen. Het gebied met recreatiewoningen zal toenemen met circa 1 hectare.

Alternatievenafweging

Om ruimte te vinden voor de parkuitbreiding zijn de verschillende alternatieve locaties rondom het Roekenbosch onderzocht op geschiktheid voor de parkuitbreiding. Er zijn verschillende redenen waarom uitbreiding in een groot deel van de omgeving van het Roekenbosch niet mogelijk is. Dit is van toepassing op de hieronder beschreven 5 locaties. De nummers verwijzen naar Figuur 5-1. Het gebied rondom gebieden 1 tot en met 5, ligt op te grote afstand en is daardoor geen realistisch alternatief.

Figuur 5-1: Gebieden rondom het Roekenbosch (nr 4) die zijn afgefallen in de alternatievenafweging (nummers 1 tot en met 5). Zoekgebied 6 is de enige optie waarbinnen de parkuitbreiding gestalte kan krijgen.

1. In blauw: aan de zuidzijde ligt een bestaand natuurterrein (Klimaatbuffer Staatsbosbeheer) in de oude Maasarm, dit is geen eigendom van Roekenbosch. Aan de oostzijde (noordelijk deel) ligt grasland waarin voor een groot deel rivierverruimende maatregelen moeten worden getroffen voor de gebiedsontwikkeling, dit is deels in eigendom van het Roekenbosch. Uitbreiding kan niet vanwege de natuurstatus (Goudgroene natuur) en de genoemde en benodigde ruimte voor de afvoer van Maaswater (hoogwaterveiligheid);
2. In groen: aan de westzijde ligt bos met de status van Goudgroene natuur. Voor dit type natuur geldt het nee-tenzij principe. Het bos –dat in eigendom van de gemeente Venray is- is geen reële optie voor de oplossing van het 'rendabiliteitsprobleem', omdat de Berkenstraat dan dwars door het park zou lopen. Tevens zouden de nieuwe woningen op een te grote afstand van de centrumvoorzieningen komen te liggen. Dit maakt het park niet aantrekkelijker voor recreanten en draagt daarom niet bij aan de economische levensvatbaarheid van het park;

3. In grijs: aan de noordzijde liggen weilanden, boerderijen en woningen. Deze zijn geen eigendom van het Roekenbosch, uitbreiding is niet mogelijk omdat de betreffende agrariër niet wil verkopen en de gemeente geen goedkeuring geeft aan de uitbreiding onder meer vanwege de wettelijk vereiste afstanden tot boerenbedrijf. Onteigening is niet mogelijk omdat voor de parkuitbreiding geen onteigeningstitel bestaat. Het aldaar plaatsen van het parkeerterrein en het bouwen van huisjes op de huidige beoogde parkeerterreinlocatie is daardoor eveneens geen optie.
4. In rood: dit is de huidige locatie van het bungalowpark én de toekomstige parkeerlocaties. Binnen het park is geen ruimte voor nieuwbouw, hier vindt juist vermindering van het aantal woningen plaats. De parkeervoorzieningen zijn zodanig gesitueerd dat deze zo veel mogelijk bij de hoofdingang liggen én dat de doorstroom van de oude Maasarm gegarandeerd wordt. Als de beoogde parkeerlocaties zouden worden benut voor de parkuitbreiding, zou op een alternatieve locatie parkeergelegenheid moeten worden gecreëerd. Omwille van de hiervoor benoemde redenen kunnen de parkeervoorzieningen evenmin in de klimaatbuffer en het NNN bos worden gesitueerd. Het creëren van parkeervoorzieningen langs de Berkenstraat is niet mogelijk vanwege de afstand tot de centrumvoorzieningen en omdat men geen weg door het park heen wil hebben.
5. In geel: de dassenburcht. Hoewel het Roekenbosch de behoefte heeft om de bosstrook volledig te benutten voor de parkuitbreiding, is tijdens de planvoorbereidingen duidelijk geworden dat de burchtlocatie en de zone van 50 meter daar omheen moet worden ontzien in relatie tot de parkuitbreiding. Er is immers een mogelijkheid om de parkinrichting zo vorm te geven dat de dassenburcht behouden blijft, én er voldoende ruimte kan worden gevonden voor de parkuitbreiding. Hierbij heeft het Roekenbosch haar uitbreidingswens van circa 1,7 hectare en 40 huisjes bijgesteld naar 1 hectare met 25 huisjes.

6. Resterend zoekgebied

Op basis van de hiervoor genoemde afwegingen blijft nog slechts 1 zoekgebied over welke als zwartomlijnd gebied met nummer 6 in Figuur 5-1 is aangeduid. Het betreft de bosrand (exclusief de burcht en een zone van 50m daar omheen) en het daaraan grenzende grasland dat in de oude Maasarm ligt en waarvan een deel in eigendom is van het Roekenbosch.

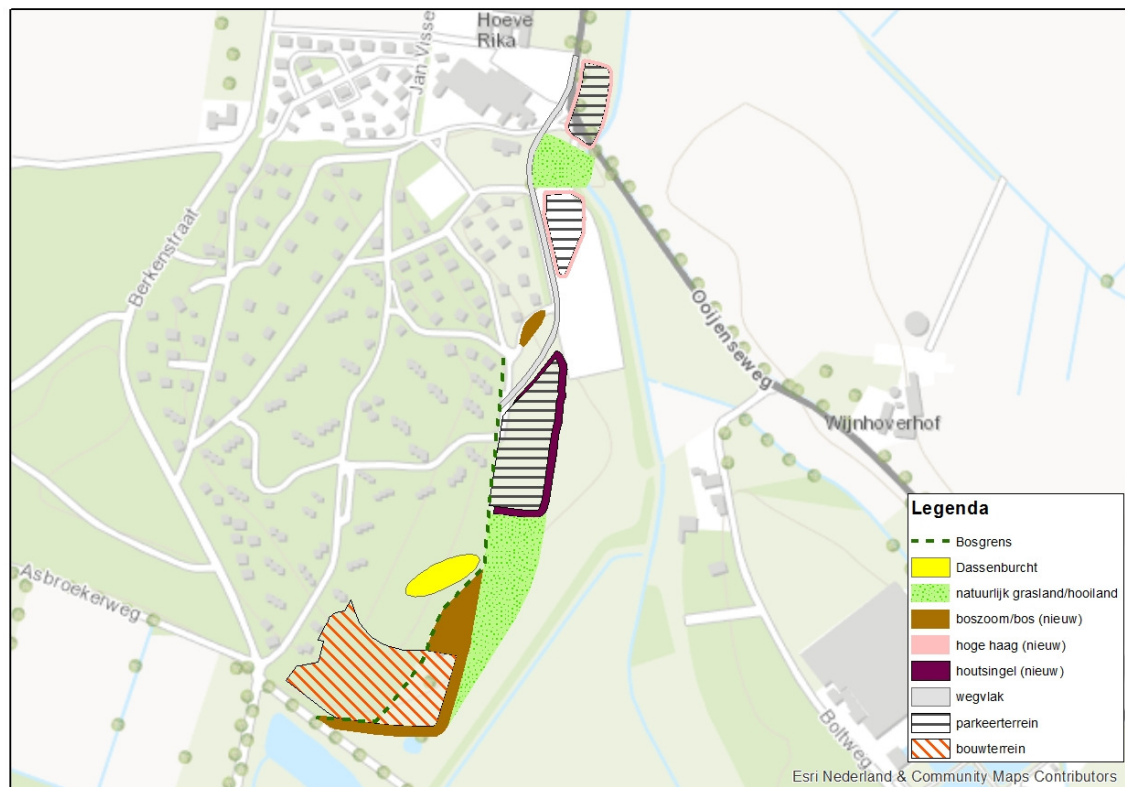
Volledige uitbreiding in de oude Maasarm (dus niet in het bos) is niet mogelijk omdat dit parkdeel dan te ver van de parkvoorzieningen is verwijderd. Ook levert het infrastructurele problemen op, immers: de huisjes moeten ontsloten worden via paden en leidingen die deels ook weer via het bos moeten. Indien te ver in de oude Maasarm wordt uitgebreid komt tevens de doorstroming en daarmee de hoogwaterveiligheid in het geding.

Voorkeurslocatie

Om het effect van ruimtebeslag op het foerageergebied van de das zo minimaal mogelijk te houden én om de belangrijkste uitlooprichting van de dassenburcht naar het oosten zo veel mogelijk in tact te laten is besloten om de parkuitbreiding zo veel mogelijk in de zuidelijke helft van het bos te doen, daarmee gaat wel de uitlooprichting via het bos in zuidzuidwestelijke richting verloren. Bij de uitbreiding wordt een afstand van 50 meter tot de buitenste pijpen van de burcht aangehouden. Driekwart van de parkuitbreiding is in het bestaande bos gelegen en een kwart in de oude Maasarm. De burcht zelf met een zone van 50 m rondom de burcht blijft gespaard. Ontsluiting van de bungalows kan dan aansluiten op de bestaande infrastructuur aan de west- en noordzijde van het uitbreidingsgebied. Het gedeelte van de hertenkamp waar de parkuitbreiding is voorzien, zal worden opgehoogd (droge voeten) en met bomen beplant zodat ook de nieuwe vakantiewoningen in bos zijn gelegen. Om qua landschapsbeeld een duidelijke bosrand als overgang van de hogere grond naar de lagere Maasarm te creëren wordt aanvullend ook nog een halfopen bos gecreëerd. Voor de landschappelijke inpassing wordt de deels bestaande en deels nieuwe

bosrand beplant met bomen en struiken. Het gebied buiten het bos (dat deels in eigendom blijft van het Roekenbosch) blijft grasland. De hertenkamp en het daaromheen geplaatste raster worden verwijderd. De graslanden in het nieuwe natuurgebied zullen begrast worden door runderen en/of paarden.

De inrichting van het Roekenbosch is in Figuur 5-2 weergegeven.

Figuur 5-2: Inrichting Het Roekenbosch met in de groene stippellijn de huidige bosgrens.

Wettelijk belang

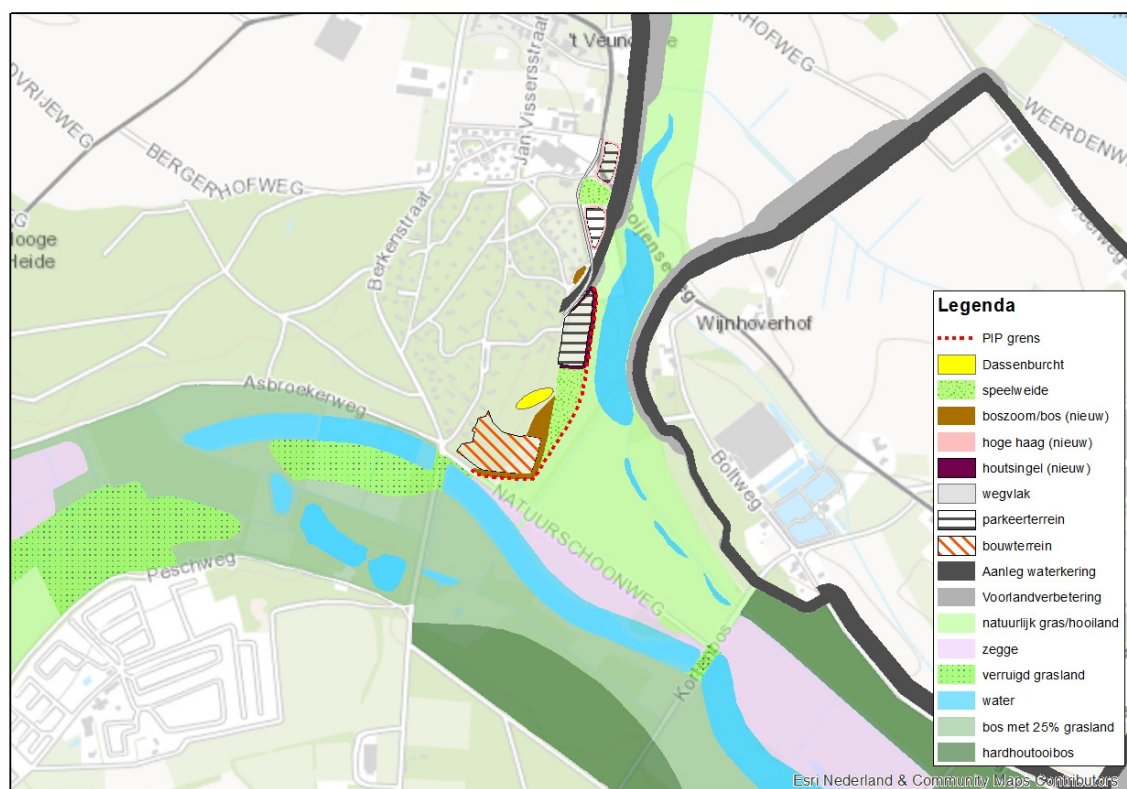
Het wettelijk belang dat op de uitbreiding van toepassing is, betreft -zoals in hoofdstuk 2 aangegeven- het belang 'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

5.2 Gebiedsontwikkeling

De effecten die de grote overstromingen in 1993 en 1995 teweeg hebben gebracht, zijn voor de Provincie Limburg aanleiding geweest om de komende jaren in het gebied tussen de dorpen Ooijen en Wanssum grootschalige maatregelen te nemen die een definitieve oplossing bieden voor de hoogwaterproblematiek. Tegelijkertijd is er de wens om bepaalde ruimtelijke en economische ontwikkelingen in het gebied mogelijk te maken. Waterveiligheid en economische ontwikkeling zijn dan ook de twee hoofddoelen van de integrale gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum. Zo ontstaat er duidelijkheid over welke ruimte nodig is voor water en waar, en onder welke condities, ruimtelijke en economische ontwikkelingen weer kunnen plaatsvinden.

Een onderdeel van de gebiedsontwikkeling is het reactiveren van de Oude Maasarm. Ter hoogte van het Roekenbosch splitst deze Maasarm in tweeën: een aftakking richting het noorden en één richting het

westen. Ter hoogte van het Roekenbosch is sprake van een rivierkundig knelpunt. In de huidige situatie is er onvoldoende ruimte voor de afvoer van Maaswater om de hoogwaterveiligheidsdoelstelling te kunnen bereiken. Graafwerk om de benodigde ruimte te scheppen voor de Oude Maasarm en om de doorstroom te kunnen garanderen is dus noodzakelijk. De bestaande parkeerplaats gaat voor een belangrijk deel verloren voor dit graafwerk en de aanleg van de waterkering. Ter compensatie moet vervangende parkeerruimte worden aangelegd. Een klein deel van het bestaande parkeerterrein blijft behouden. Na herinrichting van de parkeerruimte is er plaats voor 380 parkeerplaatsen. In Figuur 5-3 is het inrichtingsplan weergegeven voor de omgeving van het Roekenbosch. De parkuitbreiding is hier ook op aangegeven. In Figuur 5-4 is het te ontgraven en op te hogen gebied weergegeven.

Figuur 5-3: Inrichtingsplan Ooijen-Wanssum, ingezoomd op de omgeving van het Roekenbosch.

Provinciaal Inpassingsplan (PIP)

De gehele gebiedsontwikkeling wordt planologisch vastgesteld in een Provinciaal Inpassingsplan (verder 'Inpassingsplan'). Het Inpassingsplan legt de bestemming binnen de plangrenzen en het gebruik ervan juridisch bindend vast en is daarmee vergelijkbaar met een gemeentelijk bestemmingsplan. De procedure om tot een Inpassingsplan te komen, is vastgelegd in de Wro.

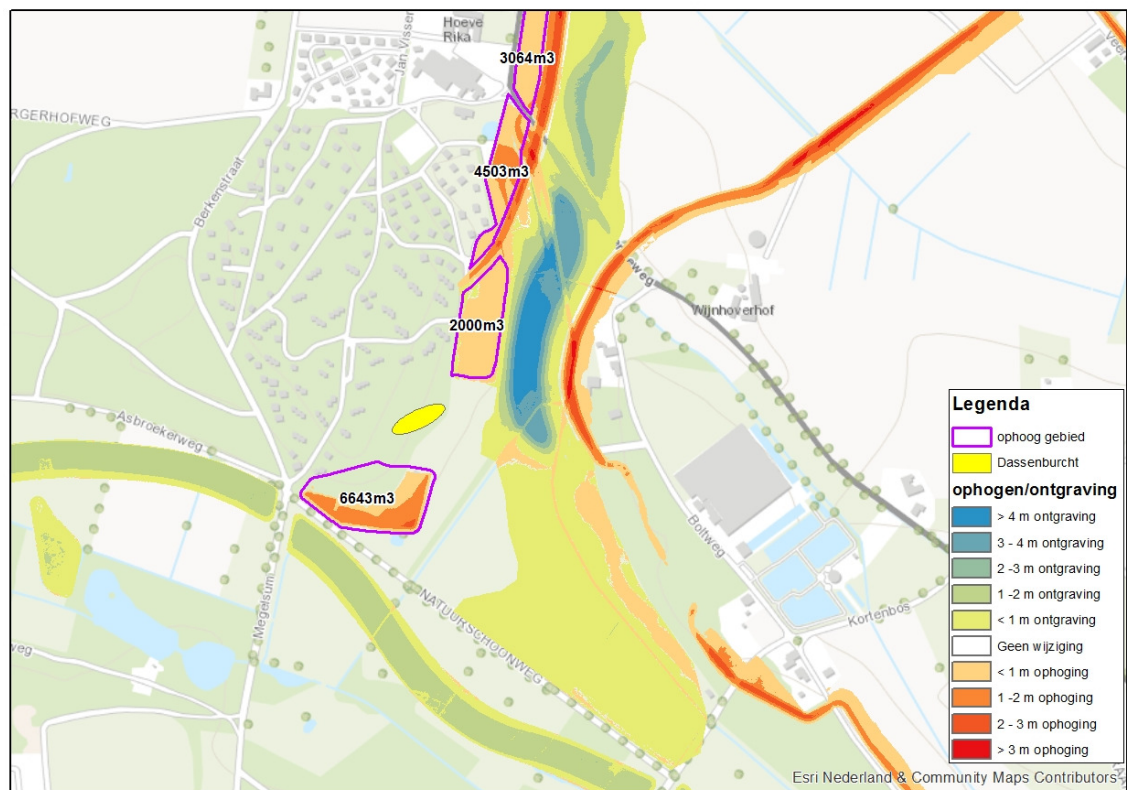
Alternatievenafweging

Er zijn redelijkerwijs geen alternatieven voor de gebiedsontwikkeling. De ligging voor de oude Maasarm is gebonden aan de natuurlijke laagtes rondom het Roekenbosch. De ontgraving is gekoppeld aan de mate waarin ruimte voor het water moet worden gecreëerd.

Wettelijke belangen

De gebiedsontwikkeling dient meerdere belangen, zoals ook genoemd in de Flora- en faunawet te weten:

- volksgezondheid en openbare veiligheid (waterveiligheid);
- dwingende reden van groot openbaar belang (waterveiligheid);
- ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (natuurontwikkeling en vergroten landschappelijke kwaliteit).

Figuur 5-4: Verbeelding van op te hogen en te ontgraven gebied.

6 EFFECTEN OP DE DAS VAN HET ROEKENBOSCH

Effecten op de burchtlocatie en de directe omgeving daarvan treden op ten gevolge van de uitbreiding van het bungalowpark (ruimtebeslag en mogelijke toename van verstoring). De gebiedsontwikkeling (revitalisatie oude Maasarm, aanleg parkeerplaats, aanleg dijken) leidt vanwege de afstand tot de burcht niet tot directe effecten op de burcht, maar leidt tot effecten op het foerageergebied en de toegang daartoe via wissels. Hieronder beschrijven we daarom eerst de directe effecten op de burcht ten gevolge van de parkuitbreiding (6.1). Daarna gaan we in op de effecten van de gebiedsontwikkeling (6.2, n.b. de compensatie van de parkeerruimte, die verloren gaat als gevolg van de rivierverruiming, wordt gezien als onderdeel van de gebiedsontwikkeling). Tot slot beschrijven we het effect van beide ontwikkelingen samen: het totaaleffect (6.3).

6.1 Effecten op burcht en burchtlocatie ten gevolge van bungalowpark

Aanlegfase

Ten behoeve van de aanleg van de bungalows dient het bestaande bos te worden uitgedund. Over de aanlegfase van de 25 bungalows is verder nog weinig bekend, als het gaat om de manier van bouwen en de doorlooptijd. Er mag evenwel vanuit worden gegaan dat van start tot oplevering van de bungalows een periode van 1 tot meerdere jaren nodig is. In die fase is er een behoorlijke mate van verstoring door mensen en (zwaar) materieel. Verstoring zal optreden in de vorm van:

- geluid;
- trillingen;
- optische verandering/ruimtebeslag van het bos rondom de burcht;
- geur (diesel, mensen, materieel en materiaal);
- licht (bij verlichting werkterrein).

Het ruimtebeslag van 0,72 ha bos en 0,27ha grasland leidt tot vernietiging van een deel van de directe omgeving van de burchtlocatie, dat eveneens als (marginaal) foerageergebied wordt gebruikt. Ten opzichte van het totale foerageergebied, is dit echter een zeer beperkte afname. Verder leidt de parkuitbreiding tot de vernietiging van 1 vluchtpijp. Door dit bos lopen (zeer waarschijnlijk) ook wissels richting de klimaatbuffer, hoewel deze niet recent zijn aangetroffen. Deze wissels kunnen dan niet meer worden benut. Er blijft evenwel geschikte ruimte beschikbaar buiten het bos, waar de das gebruik van kan maken om zijn foerageergebied te bereiken. Dit moet dan wel vrij toegankelijk zijn en verstoring moet hier beperkt zijn (geen schapenrasters, gestalde materialen/machines of andere blokkades).

De burcht zelf zal niet worden aangetast, doordat een buffer van ten minste 50 meter wordt aangehouden. Zodoende is er nog de mogelijkheid voor de dassen om de burcht te blijven gebruiken. De aanwezige vluchtpijp, die nu buiten gebruik is (nabij de Natuurschoonweg) zal bij de werkzaamheden worden vernietigd. Vluchtpijpen worden slechts incidenteel gebruikt, de das kan gemakkelijk op andere locaties een andere vluchtpijp aanleggen. Het vernietigen van de niet-in-gebruik-zijnde vluchtpijp leidt daarom niet tot effecten op de das.

Ook blijft een belangrijke wissel/uitlooprichting behouden, namelijk richting het oosten (hertenkamp, schapenwei, grasland). Via die uitlooprichting kan het volledige thans gebruikte foerageergebied worden bereikt. In die zin blijft de burcht behouden en kan het foerageergebied nog steeds worden bereikt. De das is redelijk bestand tegen verstoring, waardoor het mogelijk is dat de das de werkzaamheden zal tolereren en de burcht niet verlaat. Zonder een goed doordachte mitigatie is het echter niet uit te sluiten dat de burcht niet meer volledig kan functioneren als permanente voortplantings- en verblijfplaats voor de das.

Gebruiksfase

Tijdens de gebruiksfase treden de volgende permanente effecten op:

- ruimtebeslag door huisjes, paden en tuinen op een areaal van 1 ha (grotendeels bos ook een deel grasland);
- verstoring door mensen en honden, jaarrond, met een piek in schoolvakanties en het hoogseizoen.

In de huidige situatie is er ook al sprake van verstoring. Er loopt immers een wandelpad direct langs de burcht. Ook zijn er in de huidige situatie mensen en huisdieren die de burcht en het omringende bos betreden en voor verstoring zorgen. De intensiteit van de verstoring na de uitbreiding van het bungalowpark zal echter groter zijn, voornamelijk doordat de burcht toegankelijker wordt van alle kanten (tenzij deze bijvoorbeeld wordt uitgerasterd) en bungalows direct rondom de burcht worden gebouwd. De das is redelijk bestand tegen verstoring. Daarom is het mogelijk dat de das de verstoring zal tolereren en de burcht niet verlaat. Zonder een goed doordachte mitigatie is het echter niet uit te sluiten dat de burcht niet meer volledig kan functioneren als permanente voortplantings- en verblijfplaats voor de das.

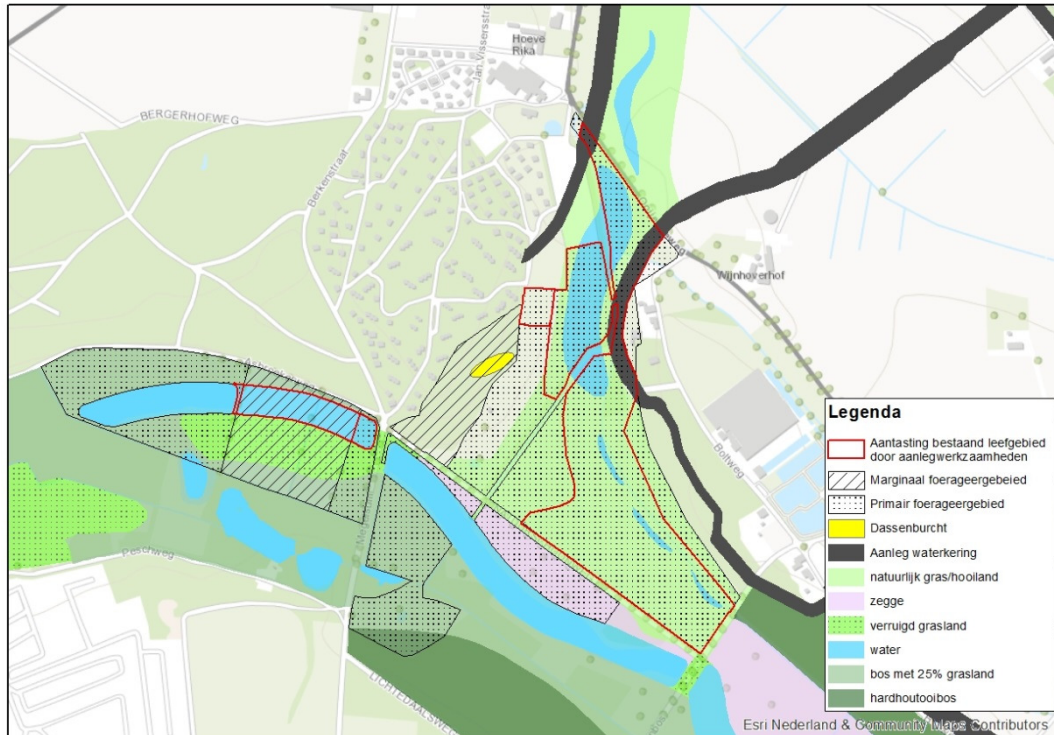
6.2 Effecten op foerageergebied ten gevolge van gebiedsontwikkeling

Door de gebiedsontwikkeling treden er directe effecten op ten aanzien van het foerageergebied (ruimtebeslag). Hieronder beschrijven we daarom de directe effecten op het foerageergebied ten gevolge van de gebiedsontwikkeling. Hierbij gaan we in op het ruimtebeslag door de komst van open water, parkeervoorzieningen, waterkering en veranderend landgebruik.

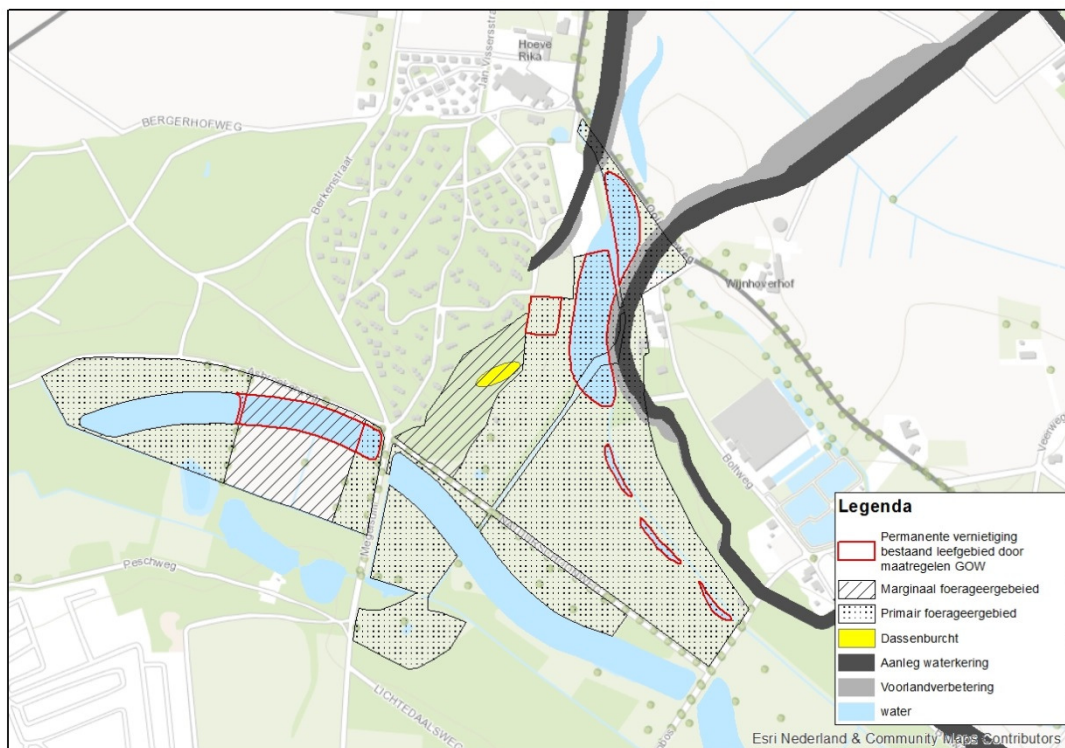
Aanlegfase

Gedurende de aanlegfase wordt een groot deel van het preferent foerageergebied van de das overhoop gehaald. Zeker als alles in één keer wordt aangelegd, is er aanzienlijk minder te eten in de directe omgeving van de burcht. Het gaat hierbij om een areaal van ca. 10,5 ha van de 27 ha aan foerageergebied (zie het roodomlijnde gebied in Figuur 6-1). 9,6 ha betreft optimaal foerageergebied, 0,9 ha betreft marginaal foerageergebied. Voor alternatieve foerageergebieden moet de das verder naar het zuiden. Aan de oost-, noord- en westkant kan de das nauwelijks terecht vanwege slechte foerageerkwaliteit (bos en akkers) of de aanwezigheid van naburige dassen van de burcht Veerweg. Aan de zuidkant is geschikt foerageergebied aanwezig en zijn ook geen bestaande burchten. Mogelijk maakt de das nu ook gebruik van dit gebied. Het ruimtebeslag van het meest nabije foerageergebied is tijdens de aanlegfase echter dusdanig groot, dat het niet uit te sluiten is dat de das een andere locatie en burcht zal zoeken om zijn voedsel bij elkaar te zoeken.

Zonder een goed doordachte mitigatie is het daarom niet uit te sluiten dat de burcht en de functionele omgeving daarvan, niet meer volledig kan functioneren als permanente voortplantings- en verblijfplaats voor de das.

Figuur 6-1: huidig foeragegebied dat tijdelijk verloren gaat tijdens de aanlegfase (roodomlijnd).

Figuur 6-2: Permanente vernietiging van huidig foeragegebiedgebied (roodomlijnd)

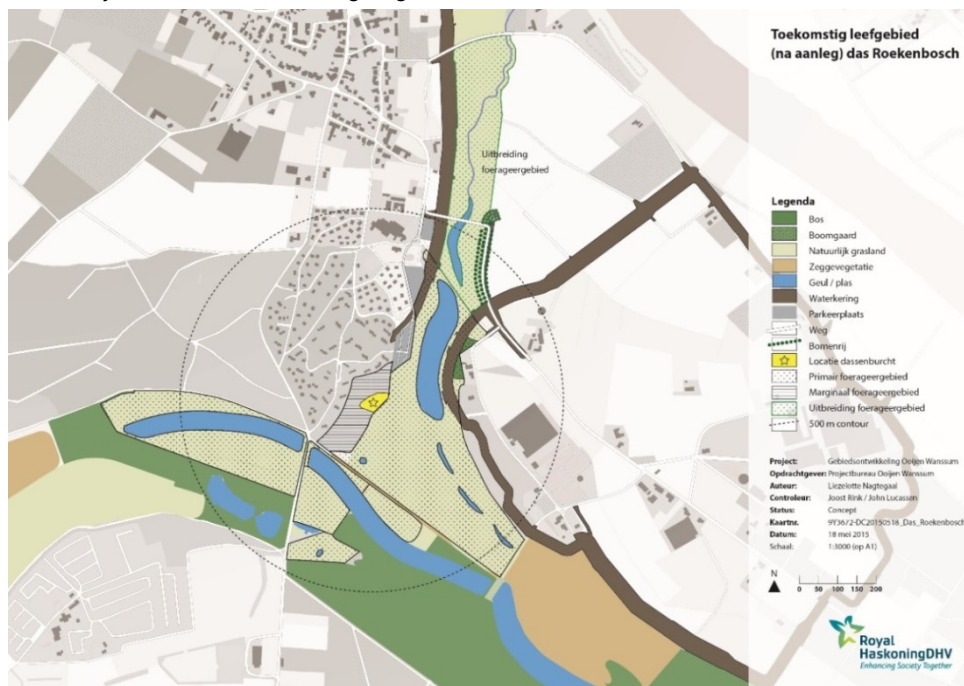
Gebruiksfase

Gedurende de gebruiksfase wordt 3,4 hectare van het preferent foerageergebied onbruikbaar doordat hier open water en parkeergelegenheid ontstaat. Hierbij gaat het om 2,5 ha optimaal en om 0,9 ha marginaal foerageergebied. Zie Figuur 6-2.

Er komt echter ook 11,6 hectare primair foerageergebied bij ter hoogte van de klimaatbuffer (ten westen van de Berkenstraat, hier wordt 4,1 ha marginaal foerageergebied omgezet in 3,2ha optimaal en 0,9 marginaal foerageergebied), de kortsluiting Blitterswijk en de waterkeringen en door omzetting van marginaal naar optimaal foerageergebied. Daardoor is er na de uitvoering van de gebiedsontwikkeling 33,6 ha optimaal foerageergebied en alleen nog marginaal foerageergebied in het bos bij het Roekenbosch (2 ha indien geen parkuitbreiding).

Met name de kortsluiting Blitterswijk leidt tot een verbetering van de huidige situatie, doordat de Ooijenseweg (momenteel een black spot, waar in de loop der jaren meerdere dassenslachtoffers zijn vastgesteld) wordt vervangen door een brede brug. De das kan onder de brug door en kan hiermee de graslanden van de kortsluiting Blitterswijk (alwaar nu ongeschikt foerageergebied in de vorm van akkers is), benutten als foerageergebied. Door de brug neemt de versnippering van de Ooijenseweg af en zal het aantal verkeersslachtoffers hier dalen. Voor het gemak zijn we bij de berekening van het toekomstig areaal foerageergebied uitgegaan van een toename van het foerageergebied tot 500m van de burcht, maar in de praktijk zal de das ook in noordelijke richting gaan foerageren, tot de territoriumgrens van burcht Veerweg. Tot slot wordt het gebied ontsnipperd, wordt het meer één geheel, onder meer doordat de hekken van de hertenkamp en het schapenweitje verdwijnen. Het open water zal de das niet belemmeren om zijn foerageergebied te bereiken, er zijn voldoende plaatsen waar geen water staat, of waar drassig terrein is. Daar kan de das gemakkelijk doorheen, dit zal de das ook zeker doen: de huidige wissels laten zien dat de dassen niet terug deinzen voor natte voeten.

In de huidige situatie is er 22 ha optimaal foerageergebied en 5 ha marginaal. In de toekomst is er 33,6 ha optimaal foerageergebied en 2 ha marginaal (bos bij Roekenbosch (zie Figuur 6-3). De versnippering van het gebied door hekken en door de Ooijenseweg neemt bovendien af, hierdoor wordt ook de kortsluiting Blitterswijk benutbaar als foerageergebied.

Figuur 6-3: foerageergebied van de das in gebruiksfase

De foerageergebieden krijgen een natuurlijker beheer, waardoor mogelijk de voedselbeschikbaarheid wat afneemt. Indien het terrein te veel verruigt, kan de das bovendien ook lastiger het voedsel bereiken. Dit wordt voorkomen door voldoende grote grazers in te zetten. Dit is ook nodig om de stromingsruwheid te beperken en zodoende de doorstroom te bevorderen. Per saldo is de verwachting dat de dassen van de burcht Roekenbosch in de nieuwe situatie in grotere mate kunnen beschikken over geschikte foerageergronden om te voldoen in hun voedselbehoefte.

6.3 Totaaleffect

Aanlegfase

Het is nog onbekend of de aanleg van het bungalowpark gelijktijdig plaatsvindt met de gebiedsontwikkeling. In een worst-case-situatie vindt de aanleg tegelijkertijd plaats. Daarom moet de som van beide effecten op de das in beeld worden gebracht. Uit de voorgaande effectbeoordeling is gebleken, dat, indien geen mitigerende maatregelen worden toegepast, het niet uitgesloten is dat de functionaliteit van de dassenburcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats in gevaar komt. Dit komt zowel door de aanleg van het bungalowpark, alsmede door de realisatie van de gebiedsontwikkeling. Indien de aanlegfase van beide ontwikkelingen tegelijkertijd zal plaatsvinden, is dit in nog sterkere mate het geval, doordat zowel de burchtlocatie verstoord wordt én een belangrijk deel van het foerageergebied tijdelijk onbruikbaar is.

Gebruiksfase

Voor de gebruiksfase van het bungalowpark is beoordeeld dat, indien geen mitigerende maatregelen worden toegepast, het niet uitgesloten is dat de functionaliteit van de dassenburcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats in gevaar komt. Er is in de gebruiksfase geen sprake van het verergeren van effecten door de optelsom van de effecten van de parkuitbreiding en de gebiedsontwikkeling. In de gebruiksfase is er met name sprake van negatieve effecten ten gevolge van de parkuitbreiding. De foerageerfunctie van de omgeving van de burcht blijft in de toekomst gewaarborgd, het areaal neemt zelfs behoorlijk toe ten gevolge van de gebiedsontwikkeling.

7 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

Uit voorgaand hoofdstuk is gebleken dat de mitigatie/compensatieopgave bestaat uit het oplossen van de volgende knelpunten:

- verstoring aanlegfase bungalowpark én permanent verloren gaan van 0,72 ha marginaal foerageergebied en 0,27ha optimaal foerageergebied; verstoring gebruiksfase bungalowpark;
- tijdens aanlegfase gebiedsontwikkeling tijdelijk verlies van 10,5 ha van de 27 ha aan foerageergebied waarvan 9,6ha optimaal foerageergebied en 0,9ha marginaal foerageergebied;
- stapeling van effecten door tegelijkertijd aanleggen van bungalowpark en gebiedsontwikkeling.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de mitigatie en compensatie voor deze punten.

7.1 Mitigatie en compensatie bungalowpark

Aanlegfase

Bij de aanleg van het bungalowpark moet een aantal praktische zaken in de werkzaamheden worden geïmplementeerd, zoals:

Voorafgaand aan bouw:

- Verwijderen van hek rondom hertenkamp, zodat de das ruimte heeft om naar het foerageergebied aan de zuidkant te lopen. Hierdoor wordt het eventuele verlies van een wissel door het te bebouwen bos opgevangen;
- Afzetten van de 50 meter contour rondom de burcht; in dit gebied mag niet worden gewerkt (behalve ten behoeve van de uitvoering van de hieronder staande 2 punten);
- Aanleg van een permanente voorziening die verstoring in aanleg- en gebruiksfase beperkt: aanleggen van dichte zoomvegetatie bestaande uit doornige struiken in een zone van 10 meter breed of breder rondom de burcht. Rond de buitenste contour een hek plaatsen met prikkeldraad dat zeer lastig passeerbaar is voor mensen (bijvoorbeeld 1,5 meter hoog met op iedere 15 centimeter prikkeldraad). Dit laten begroeien met braam. Hek voorzien van onopvallend met slot afsluitbaar klaphek ter betreding van de burcht (controle door dassenwerkgroep, of periodiek vrij snoeien van pijpen);
- Tijdelijke voorziening: deze zone aan de buitenzijde afschermen met 3 meter hoge of hogere bouwhekken met ondoorzichtig gaas dat aan de onderkant passeerbaar is voor de das.

Tijdens bouw:

- start werkzaamheden in minst kritisch seizoen, dus niet tijdens het begin van de voortplanting of het begin van de overwintering;
- niet werken tijdens schemer en nacht, in de winter zijn er dus kortere werkdagen dan in de zomer;
- geen toepassing van nachtelijke verlichting;
- zoveel mogelijk beperken van inzet van zwaar materieel met veel overlast (geluid, trilling).

Dit zijn de belangrijkste maatregelen; daarnaast moeten de maatregelen uit paragraaf 3.5 worden toegepast bij de werkzaamheden. Omdat de werkzaamheden zo dicht bij de burcht worden verricht, luistert het correct uitvoeren van de mitigerende maatregelen zeer nauw. Kleine foutjes (blokkeren van wissels, onnodige verstoring) kunnen al leiden tot aanzienlijke en onnodige verstoringseffecten. Daarom is

het noodzakelijk dat een ecooloog/dassendeskundige toeziet op de correcte uitvoering van de mitigerende maatregelen gedurende de uitvoering en de werkzaamheden waar nodig bijstuurt.

Gelet op de tolerantie die de das toont ten aanzien van verstoring, is het te verwachten dat de das de burcht dan zal blijven gebruiken en dat de burcht de functionaliteit als vaste voortplantings- en verblijfplaats voor de das behoudt.

Gebruiksfase en inrichting van het park

Bij de inrichting van het park moet rekening worden gehouden met de burcht. Dit kan door de bungalows op de grootst mogelijke afstand van de burcht te plaatsen (ten minste 50 meter). Daarnaast moet in een buffer van 10 meter rondom de burcht een dichte en doornige stuikvegetatie en een hek worden geplaatst, zoals hiervoor is beschreven.

Verder moet de uitloop richting van de burcht naar het foerageergebied in oostelijke richting vrij zijn van blokkades. Hier mag alleen extensief beheerd natuurlijk grasland worden aangelegd. Het te plaatsen hekwerk mag niet uit gaas bestaan dat niet passeerbaar is voor de das. Het wandelpad naar de klimaatbuffer moet hetzelfde karakter hebben als het huidige graspad.

De ontsluiting van de bungalows in het bos met wegen en (riool, water, elektra) leidingen gaat via het bestaande deel van het park en niet via het huidige grasland en de huidige hertenkamp.

Tot slot is er sprake van een permanent verlies van 0,72 ha aan marginaal foerageergebied en 0,27 ha optimaal foerageergebied. Conform de compensatieregels die in de gebiedsontwikkeling worden gehanteerd, moet hiervoor $0,72 \cdot 0,5 + 0,27 \cdot 1 = 0,63$ ha worden gecompenseerd. In Figuur 7-2 staat hiervoor een mogelijk zoekgebied weergegeven. Indien de parkuitbreiding min of meer direct volgt op de gebiedsontwikkeling, kan de parkuitbreiding meeliften op de toename van leefgebied van ca. 8 hectare en is geen compensatie nodig.

7.2 Mitigatie en compensatie gebiedsontwikkeling

Ten gevolge van de aanlegfase van de gebiedsontwikkeling is het onzeker of de burcht zijn functionaliteit kan behouden. Er is zonder mitigatie namelijk sprake van een tijdelijk verlies van 10,5 ha van de 27 ha aan foerageergebied, van de 10,5 ha is 9,6 ha optimaal foerageergebied en 0,9 ha marginaal foerageergebied.

In een worst-case-scenario moet er van uit worden gegaan dat de burcht gedurende een langere periode niet functioneel meer kan zijn, omdat er onvoldoende geschikt foerageergebied voorhanden is.

Ten eerste moet daarom worden onderzocht in hoeverre het tijdelijke verlies zoveel mogelijk kan worden beperkt of de werkzaamheden kunnen worden gefaseerd. Indien dit niet mogelijk is, moet worden onderzocht hoe de restschade tijdelijk kan worden gecompenseerd. Permanente compensatie van foerageergebied in het kader van de gebiedsontwikkeling is niet nodig, omdat er in de gebruiksfase geen achteruitgang van het foerageergebied is, maar juist een toename.

Mitigatie: Beperken tijdelijk verlies door slimme fasering

Het terrein waar graafwerkzaamheden nodig zijn, kan niet worden verkleind. Er kan wel gefaseerd gewerkt worden. Werkzaamheden kunnen aanvangen in gebieden die nu van marginale kwaliteit zijn en in gebied dat thans nog nauwelijks door de das gebruikt wordt. Door die eerst in te richten en door de grasmat 1 of 2 seizoenen de tijd te geven om zich te ontwikkelen, ontstaat er nieuw foerageergebied. Hiervoor zijn 2 locaties geschikt:

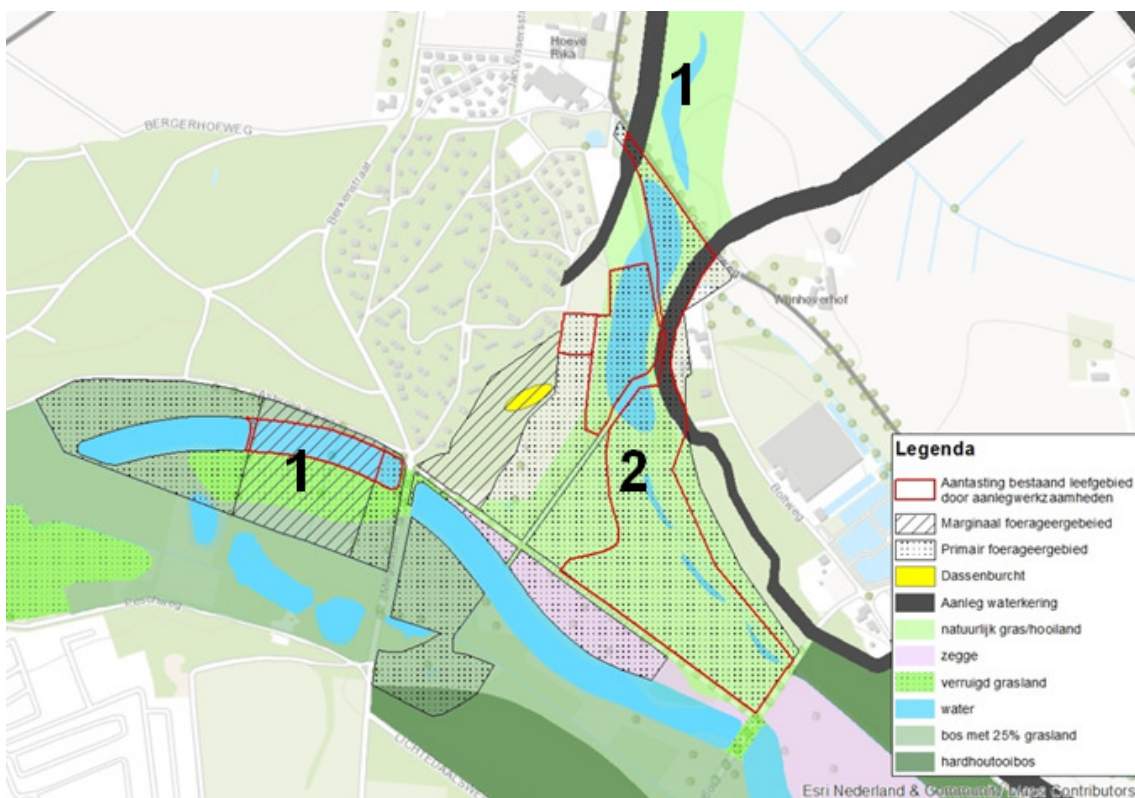
- het perceel ten westen van de Berkenstraat, thans 4,1 ha groot, grotendeels marginaal foerageergebied (in gebruik als akker). Na de inrichting van dit perceel is er 3,2 ha geschikt als optimaal foerageergebied en is er 0,9 ha open water.

- Kortsluiting Blitterswijk ten noorden van de Ooijenseweg, thans niet of nauwelijks van betekenis voor de das van het Roekenbosch. Hier komt 9,6 ha foerageergebied beschikbaar tussen de Ooijenseweg en de veerweg, dat na herinrichting van de Ooijenseweg, beschikbaar wordt voor de das. Voor een deel zal dit gebied worden benut door de naburige das (Veerweg), maar het is te verwachten dat zeker de helft (4,8ha) door de das van het Roekenbosch kan worden gebruikt.

Na de uitvoering van bovenstaande 2 gebieden is er een toename van 8 hectare optimaal foerageergebied en een afname van 4,1 hectare marginaal foerageergebied. Tijdens de uitvoering wordt in het terrein ten oosten van het Roekenbosch niet gewerkt; wel kunnen hier de rasters worden weggehaald, kan het beheer extensiever worden en gericht op grasland en kunnen koeien worden ingeschaard. Ruigtevorming moet worden voorkomen. Hierdoor neemt ook hier de kwaliteit van het foerageergebied voor de das toe.

Na 1 of 2 groeiseizoenen kan dan ook de rest van het te ontgraven gebied (i.e. aan de oostkant van het Roekenbosch) worden ontgraven. Daar wordt dan 5 hectare grasland ontgraven. Als ook die zich na 1 of 2 groeiseizoenen heeft hersteld is er sprake van een forse toename van het foerageergebied voor de das.

In Figuur 7-1 staat de werkvolgorde opgenomen.

Figuur 7-1: mogelijke werkvolgorde: start in gebieden 1, vervolg in gebied 2 zodra gebieden 1 gereed, hersteld en bereikbaar zijn als foerageergebied.

De periode die overbrugd moet worden om ontgraven/ongeschikt foerageergebied te laten ontwikkelen tot geschikt foerageergebied, kan bovendien worden versneld. Het belangrijkste is dat het bodemleven zo snel mogelijk wordt hersteld. Dit kan door het terrein te frezen en vervolgens in te zaaien met een kruidenrijk grasmengsel. Ook kan worden bemest met kalkrijke ruige stalmest met veel organische stof of

kalkrijke compost (champignonmest). Tot slot kan een grote hoeveelheid regenwormen worden aangebracht.

De werkzaamheden moeten worden verricht buiten de kwetsbare periode van de das, tussen juli tot en met november. Bij deze werkwijze zal de vegetatie en het bodemleven zich waarschijnlijk binnen 1 groeiseizoen herstellen, waarna het gebied weer als optimaal foerageergebied kan worden gekarakteriseerd. In dat (meest gunstige) geval kan na 1 jaar het overige gebied worden ontgraven. Een dassensdeskundige dient te bepalen of dit het geval is, door te beoordelen of het foerageergebied zich voldoende heeft hersteld.

Compensatie: indien slim faseren geen optie is

Indien de hierboven genoemde gefaseerde werkvolgorde in de praktijk niet kan worden toegepast, zal tijdelijk buiten het plangebied moeten worden gecompenseerd. Enige fasering is echter altijd nodig, want een compensatie van 10,5 ha is waarschijnlijk niet realistisch. We gaan er daarom vanuit dat er eerst 5 ha wordt gerealiseerd en na ca 2 jaar nog eens 5 ha.

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven staat, wordt binnen het project Ooijen-Wanssum permanent verlies van optimaal foerageergebied voor 100% gecompenseerd en wordt permanent verlies van marginaal foerageergebied voor 50% gecompenseerd. In dit geval gaat het grotendeels om optimaal foerageergebied dat tijdelijk verdwijnt. Hiervoor moet dus 1 op 1 worden gecompenseerd. Er zal dus een perceel van 5 hectare tijdelijk als dassenfoerageergebied moeten worden ingericht. Dit terrein zal gedurende ten minste 2 jaar als alternatief foerageergebied moeten dienen. Afhankelijk van de hersteltijd van het foerageergebied kan dit langer duren. Voorwaarde is dat dit terrein voor de start van de werkzaamheden geschikt is als alternatief foerageergebied, anders heeft de das er niets aan.

Bovendien moet het in de huidige situatie een minder belangrijke functie vervullen in het foerageergebied van de das, zodanig dat het dasvriendelijk beheren ook echt tot een verbeterde voedsel situatie voor de das leidt.

Voor het alternatieve voedselgebied is er eigenlijk alleen ruimte aan de zuidzijde van het huidige foerageergebied. Aan de noordzijde kan alternatief foerageergebied alleen worden aangelegd ten noorden van de Ooijenseweg. Om dat te bereiken moet de das –zolang er nog geen brug is aangelegd- de aanwezige weg oversteken met het risico op verkeersslachtoffers tot gevolg. Daardoor is de noordzijde dus geen optie (tenzij de weg tijdelijk wordt voorzien van een tunnel en de weg wordt uitgerasterd).

Aan de zuidzijde liggen enkele percelen die kunnen worden benut als tijdelijk compensatiegebied én die momenteel weinig geschikt zijn voor de das. Deze zijn roodomlijnd weergegeven in Figuur 7-2. Deze percelen hebben gezamenlijk een oppervlak van ruim 5 hectare. Op de overgang van het westelijke grote perceel naar het oostelijk kleine perceel is een steilrand aanwezig (gestreept in onderstaande figuur).

Het vinden van een groter areaal is niet realistisch binnen de nabije omgeving. Daardoor is de hiervoor beschreven fasering in feite een must.

Figuur 7-2: percelen ter grootte van 5ha die als tijdelijk alternatief foerageergebied kunnen worden gebruikt (roodomlijnd) en bosgebied waarvan het raster wordt verwijderd (blauwomlijnd). Het roodomlijnde gebied kan eveneens als zoekgebied dienen voor compensatie ten behoeve van de parkuitbreiding.

Compensatie foerageergebied: inrichting

Het compensatiegebied moet voorafgaand aan de ontgraving dasvriendelijk worden ingericht en beheerd.

Voor deze percelen houdt dit in:

- Beheren als extensief gebruikt grasland (niet gieren, niet snijden of ploegen);
- Steilrand voorzien van een brede zoom met vruchtdragende struiken (vlier, meidoorn, sleedoorn, Europese vogelkers, zoete kers, hondsroos, egelantier, viltroos, wilde appel enz).

Deze maatregelen moeten voorafgaand aan de graafwerkzaamheden zijn genomen, zodat de tijdelijke compensatie benut kan worden tijdens de uitvoering. Door de voorgaande maatregelen te nemen kan er van uit worden gegaan dat de das over voldoende foerageergebied beschikt in de directe omgeving van de burcht en dat de functionaliteit van de burcht daardoor niet in gevaar komt.

Aanvullende niet strikt noodzakelijke maatregelen

De steilrand is uitermate geschikt om door de das te worden gebruikt om een bijburcht of vluchtpijp in aan te leggen. Dit kan worden gestimuleerd door het aanbrengen van enkele loze pijpen. Mogelijk is dit in verband met de aardkundige waarden van deze steilrand echter niet gewenst.

Het bosgebied ten zuidwesten van de Boltweg (blauwomlijnd in Figuur 7-2) is momenteel niet of zeer slecht toegankelijk voor de das door een aanwezig raster. In dit bosgebied wordt een kering aangelegd. Bij deze werkzaamheden wordt het aanwezige raster verwijderd zodat de das ook in dit bos en op de graszode van de kering kan foerageren. Hier vindt dus ontsnippering plaats.

In een eerder stadium van dit dassenonderzoek is onderzocht in hoeverre het aanleggen van een kunstburcht nuttig en nodig is. Hierbij is de directe omgeving van het beoogde compensatieperceel uit Figuur 7-2 onderzocht op mogelijkheden daarvoor. Onder andere de steilrand kwam naar voren als een geschikte locatie voor een kunstburcht. In dit stadium van het onderzoek blijkt een kunstburcht echter niet nodig te zijn, omdat er voldoende reden is om aan te nemen dat de functionaliteit van de burcht van het Roekenbosch voor de das blijft behouden.

7.3 Mitigatie stapeling van effecten

De effecten van de aanlegfase van het bungalowpark en de gebiedsontwikkeling kunnen elkaar versterken (cumulatieve werking). Hierbij gaat het voornamelijk om verstoring door de werkzaamheden op het bungalowpark en tegelijkertijd een verminderd voedselaanbod door de ontgraving in het kader van de gebiedsontwikkeling. De das komt door de afzonderlijke ontwikkelingen al behoorlijk onder druk te staan, terwijl de das ook in de huidige situatie waarschijnlijk al onder druk staat (met name door verstoring van de burcht en een gestaag teruglopend voedselaanbod). Het zoveel als mogelijk gescheiden in de tijd uitvoeren van de parkuitbreiding en de gebiedsontwikkeling zal de druk op de das verminderen. Dit is een maatregel die in het kader van zorgvuldig handelen en als afweging van alternatieve werkwijzen dient te worden toegepast. Dit kan worden geborgd door goede afstemming tussen de Parkleiding en het Projectbureau Ooijen-Wanssum.

8 CONCLUSIE EN ANTWOORD OP VRAAGSTELLING

In de huidige situatie leven er twee volwassen dassen met drie jongen in de burcht Roekenbosch. De reden waarom de dassenpopulatie van deze burcht is afgenomen, van naar schatting een tiental tot nog maar twee dieren, is onbekend, maar kan te maken hebben met verslechterende voedselomstandigheden door veranderend agrarisch gebruik en/of door toename van verstoring van de burcht.

De parkuitbreiding kan gedurende de aanleg- en gebruiksfase leiden tot een dusdanige toename van verstoring dat niet kan worden uitgesloten dat de functionaliteit van de burcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats in gevaar komt. Ook is er sprake van ruimtebeslag in foerageergebied van de das. Door het tijdig nemen van mitigerende maatregelen en door een gebied van 0,63 ha in te richten als dassencompensatiegebied, is de verwachting dat de uitbreiding van het bungalowpark echter niet leidt tot het verlies van de functionaliteit van de burcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats van de das op het Roekenbosch.

De gebiedsontwikkeling kan gedurende de aanlegfase leiden tot een dusdanige tijdelijke afname van het foerageergebied dat niet kan worden uitgesloten dat de functionaliteit van de burcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats in gevaar komt. Ten gevolge van de gebiedsontwikkeling is het nodig om de foerageerfunctie van de omgeving van deze burcht zo veel mogelijk intact te laten. Dit kan door:

- Mitigatie door slim te faseren: eerst 8 ha nieuw leefgebied creëren in gebied dat thans marginaal foerageergebied is en gebied dat niet of nauwelijks door de das geëxploiteerd wordt. Vervolgens 5 ha in te richten in gebied dat thans optimaal foerageergebied is voor de das. Per saldo is er zeker geen tijdelijk verlies van foerageergebied voor de das.
- Compensatie als slim faseren niet gaat: inrichten van een compensatiegebied van 5 hectare als foerageergebied voor de das voorafgaand aan de werkzaamheden.

Stapelings van effecten door gelijktijdige uitvoering kan leiden tot grotere effecten op de das. Dit moet worden voorkomen door de gebiedsontwikkeling en de parkuitbreiding zoveel mogelijk gescheiden in de tijd uit te voeren.

Door de gebiedsontwikkeling en de parkuitbreiding vindt er een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet plaats te weten het verstoren van (de functionele leefomgeving van) een vaste rust-, verblijf-, en voortplantingsplaats van de das. Hiervoor zal ontheffing moeten worden aangevraagd.

De aanleg van het bungalowpark en de uitvoering van de gebiedsontwikkeling zijn 2 afzonderlijke projecten, die in één PIP worden opgenomen. De ontheffingsaanvragen die voorafgaand aan de uitvoering moeten worden ingediend, zullen daarom afzonderlijk plaatsvinden. Hieronder beschrijven we het vooruitzicht met betrekking tot het verkrijgen van een ontheffing. Toetskader voor de vaststelling van het PIP met betrekking tot de Flora- en faunawet en de das is dat het redelijkerwijs te beargumenteren is dat een ontheffing voor de gebiedsontwikkeling en de parkuitbreiding kan worden verkregen.

8.1 Ontheffingsaanvraag gebiedsontwikkeling

Bij de ontheffingsaanvraag ten behoeve van de gebiedsontwikkeling spelen de volgende aspecten een rol bij de onderbouwing.

Alternatievenafweging

Er zijn redelijkerwijs geen alternatieven voor de gebiedsontwikkeling. De ligging voor de oude Maasarm is gebonden aan de natuurlijke laagtes rondom het Roekenbosch. De ontgraving is noodzakelijk om voldoende ruimte te creëren voor de afvoer van Maaswater tijdens een hoogwater.

Wettelijke belangen

De gebiedsontwikkeling dient meerdere belangen, zoals ook genoemd in de Flora- en faunawet te weten:

- Volksgezondheid en openbare veiligheid (waterveiligheid);
- Dwingende reden van groot openbaar belang (waterveiligheid);
- Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (natuurontwikkeling en vergroten landschappelijke kwaliteit).

Gunstige staat van instandhouding das inclusief mitigatie en compensatie

Effecten op de das tijdens de aanlegfase kunnen volledig worden gemitigeerd en/of gecompenseerd. Het leefgebied van de das wordt na de aanlegfase natuurlijker en meer aaneengesloten waardoor het er op vooruit gaat. De gebiedsontwikkeling leidt daarom niet tot het verlies van de functionaliteit van de burcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats van de das op het Roekenbosch. De gunstige staat van instandhouding van de das komt hierdoor niet in gevaar.

Conclusie

Er wordt voldaan aan de randvoorwaarden voor het verkrijgen van een ontheffing t.a.v. artikel 11 van de Flora- en faunawet, namelijk:

- er zijn redelijkerwijs geen alternatieven voorhanden zijn die minder schade toebrengen aan de das;
- de gebiedsontwikkeling dient meerdere wettelijke belangen;
- de gunstige staat van instandhouding van de das komt niet in gevaar, mede door het treffen van mitigerende en compenserende maatregelen.

8.2 Ontheffingsaanvraag bungalowpark

Bij de ontheffingsaanvraag ten behoeve van de uitbreiding van het bungalowpark spelen de volgende aspecten een rol bij de onderbouwing:

Alternatievenafweging

Er zijn verschillende redenen waarom uitbreiding aan de andere zijden van het park geen realistisch alternatief is:

- Aan de zuidzijde ligt een bestaand natuurterrein (Klimaatbuffer Staatsbosbeheer) in de oude Maasarm, dit is geen eigendom van het Roekenbosch, uitbreiding kan niet vanwege de natuurstatus en hoogwaterveiligheid;
- Aan de westzijde ligt EHS bos, dit is geen eigendom van Het Roekenbosch, uitbreiding kan niet i.v.m. natuurstatus van het bos, bovendien wordt dit niet als een reële optie voor de oplossing van het 'rendabiliteitsprobleem' gezien want dan zou de Berkenstraat, dwars door het park lopen en zouden de nieuwe woningen op te grote afstand van de centrumvoorzieningen liggen. Dit zou de economische levensvatbaarheid niet voldoende duurzaam maken;

- Aan de noordzijde ligt weiland en een boerderij, dit is geen eigendom van 't Roekenbosch, uitbreiding is niet mogelijk omdat de boer niet wil verkopen en de gemeente geen goedkeuring geeft aan de uitbreiding onder meer vanwege de wettelijk vereiste afstanden tot boerenbedrijf. Onteigening is niet mogelijk.
- Aan de oostzijde (noordelijk deel) ligt grasland waarin voor een groot deel rivierverruimende maatregelen moeten worden getroffen voor de gebiedsontwikkeling, dit is deels in eigendom van het Roekenbosch. Uitbreiding is daar niet mogelijk vanwege hoogwaterveiligheid.

Wettelijke belangen

De uitbreiding dient een wettelijk belang, zoals ook genoemd in de Flora- en faunawet te weten:

- Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling: de aanleg van het park is een ruimtelijke ontwikkeling.

Gunstige staat van instandhouding das inclusief mitigatie en compensatie

Effecten op de das gedurende de aanlegfase en gebruiksfase worden zoveel mogelijk gemitigeerd en gecompenseerd, waardoor de parkuitbreiding niet leidt tot het verlies van de functionaliteit van de burcht als vaste voortplantings- en verblijfplaats van de das op het Roekenbosch. De gunstige staat van instandhouding van de das komt hierdoor niet in gevaar, ondanks dat deze thans op lokaal niveau als matig tot slecht is te karakteriseren.

Conclusie

Er wordt voldaan aan de randvoorwaarden voor het verkrijgen van een ontheffing tav artikel 11 van de Flora- en faunawet, namelijk:

- er kan voldoende worden onderbouwd dat er redelijkerwijs geen alternatieven voorhanden zijn die minder schade toebrengen aan de das;
- de aanleg van het bungalowpark dient een wettelijke belang;
- de gunstige staat van instandhouding van de das komt niet in gevaar, mede door het treffen van mitigerende en compenserende maatregelen.

8.3 Gevolgen voor het PIP

Er kan ontheffing worden verkregen voor het overtreden van artikel 11 van de Flora- en faunawet ten gevolge van de gebiedsontwikkeling en de uitbreiding van het bungalowpark voor wat betreft de effecten op de das Roekenbosch. De Flora- en faunawet vormt, voor wat betreft de effecten op de das, geen belemmering voor het vaststellen van het PIP.

9 LITERATUUR

Van den Bijtel Ecologisch Onderzoek; Achterberg, 2015. Onderzoek dassen Roekenbosch

BRO, 2015. Ruimtelijke onderbouwing uitbreiding het Roekenbosch

Das en Boom, 2015. Levering informatie dassenburchten en slachtoffers tot op heden verzameld in plangebied Ooijen Wanssum

DLG, 2008. Handreiking Flora- en faunawet

Hoogewerf en Heijkers, 2007. Methodiek natuurcompensatie Limburg

Dienst regelingen, 2012. Soortenstandaard das

Droesen, 2011 tot heden, observaties Roekenbosch

Droesen, 2015. Ontwikkelingen om burcht Roekenbosch

Vink, 1987. Geschiedenis burcht Roekenbosch

10 COLOFON

Opdrachtgever	: Projectbureau Ooijen Wanssum
Project	: Flora- en faunawetonderzoek das Roekenbosch
Dossier	: 9Y3672-126-100
Omvang rapport	: 51 pagina's
Auteur	: J. Rink
Bijdrage	: Liezelotte Nagtegaal, Quintijn van Agten
Interne controle	: I. van Woersem
Projectleider	: J. Rink
Projectmanager	: Alex Hooijer
Datum	: oktober 2015
Naam/Paraaf	:

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Alex', is written over a light green rectangular background. The signature is fluid and cursive.

HaskoningDHV Nederland B.V.

Laan 1914 nr. 35

3818 EX Amersfoort

Postbus 1132

3800 BC Amersfoort

T (088) 348 20 00

F (088) 348 28 01

W www.royalhaskoningdhv.com

BIJLAGE 1 Dassenonderzoek

Onderzoek

Dassen

Roekenbosch

Blitterswijck, Noord-Limburg

In opdracht van Royal Haskoning DHV

Juni 2015

van den Bijtel ecologisch onderzoek

Onderzoek
Dassen
Roekenbosch

Blitterswijck, Noord-Limburg

In opdracht van Royal Haskoning DHV

Tekst:	C. Achterberg
Fotografie:	C. Achterberg (CA)
Beopublicatie:	201525 Juni 2015
Omslagfoto's:	
Grote foto:	Das gefotografeerd met cameraval
Inzet:	Drie jonge dassen op de burcht Roekenbosch

van den **Bijtel** ecologisch onderzoek

Uilenkamp 22
3972 XS Driebergen-Rijsenburg
tel./fax 0343 – 521021
e-mail h.j.v.vdbijtel@planet.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Onderzoek	1
2	Werkwijze	2
2.1	Bezoeken	2
2.2	Burchten en sporen zoeken	2
2.3	Cameravallen	2
3	Gebiedsbeschrijving	4
3.1	Ligging en begrenzing onderzoeksgebied	4
3.2	Inrichting onderzoeksgebied	5
4	Waarnemingen	6
4.1	Burcht Roekenbosch	6
4.2	Burchten Hoogeheide	6
4.3	Burcht Tiend	6
5	Conclusies	8
5.1	Populatie dassen	8
5.2	Aanleg- en gebruiksfase uitbreiding vakantiepark Het Roekenbosch	9
5.3	Aanleg- en gebruiksfase gebiedsontwikkeling	11
5.4	Eindconclusie en aanbevelingen	11
6	Geraadpleegde literatuur	12

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de omgeving van Blitterswijck in Noord-Limburg ligt een oude Maasarm. Deze oude Maasarm wordt uitgediept om meer ruimte te creëren bij hoog water. Door deze extra ruimte worden de hoogwaterstanden lager. Op het plateau grenzend aan deze Maasarm ligt het vakantiepark Het Roekenbosch. Het vakantiepark wil aan de oostzijde uitbreiden met nieuwe bungalows en de aanleg van een nieuwe parkeerplaats. Op het terrein van Het Roekenbosch ligt aan de oostzijde een dassenburcht.

Aan Van den Bijtel Ecologisch Onderzoek is gevraagd om te onderzoeken hoe de burcht aan de rand van het vakantiepark door dassen gebruikt wordt. Voorts dient een beoordeling te worden gemaakt van de gevolgen van de geplande uitbreiding van het vakantiepark en het uitdiepen van de Maasarm voor de lokale dassen.

1.2 Onderzoek

In de periode maart tot en met mei 2015 is onderzoek uitgevoerd naar het gebruik van de dassenburcht Roekenbosch en de drie in de omgeving aanwezige dassenburchten. Verder is de omgeving afgezocht op andere (bij)burchten en sporen van dassen.

2 Werkwijze

2.1 Bezoeken

In de periode maart tot en met mei 2015 zijn er vier bezoeken aan het gebied gebracht (tabel 1).

Bezoekdatum	Werkzaamheden	Cameravallen
11 maart 2015	burchten bekijken	2 ex. burcht Roekenbosch geplaatst
	burchten en sporen zoeken	
24 maart 2015	4 burchten gecontroleerd	2 ex. burcht Roekenbosch gecontroleerd
		3 ex. burcht Hoogeheide 1 ex. geplaatst
		2 ex. burcht Tiend geplaatst
15 april 2015	4 burchten gecontroleerd	7 ex. gecontroleerd
		2 ex. burcht Hoogeheide 1 ex. verplaatst
		1 ex. burcht Hoogeheide 1 ex. bijgeplaatst
		1 ex. burcht Tiend verplaatst
		1 ex. burcht Tiend weggehaald
13 mei 2015	4 burchten gecontroleerd	7 ex. gecontroleerd en weggehaald

Tabel 1. Bezoekdata Roekenbosch en omgeving, sporenonderzoek, plaatsen en controleren van de cameravallen.

2.2 Burchten en sporen zoeken

Met behulp van door stichting Das & Boom en de lokale dassenwerkgroep geleverde gegevens zijn de burchten in de omgeving van Het Roekenbosch op 11 maart 2015 bezocht. Er is gekeken naar sporen van dassen en beoordeeld of de burcht in gebruik is of recent is geweest.

In de omgeving van de Boltweg ten zuidoosten van Het Roekenbosch is gezocht naar aanwezigheidssporen van das. Op 15 april is hetzelfde gedaan in de omgeving van 't Karrewiel ten zuidwesten van Het Roekenbosch.

Sporen waar naar gezocht is, zijn: pootafdrukken, mestputjes en uitwerpselen, haren, nestmateriaal, krabsporen, graafsporen en wissels.

2.3 Cameravallen

Om het gebruik van de burchten en het aantal aanwezige dassen vast te stellen, is gebruik gemaakt van cameravallen. Cameravallen zijn digitale camera's in een waterdichte behuizing. Ze zijn uitgerust met een passieve infrarood-detector die beweging en warmte waarneemt. Zodra de camera een dier detecteert, wordt een opname gemaakt. De camera kan ingesteld worden op foto of video, twee van de gebruikte cameravallen kunnen zowel foto's als video-opnamen na elkaar maken. De gebruikte cameravallen zijn: drie Bolyguard type 560, twee Bushnell Nature View en twee Bushnell Nature View HD.

De cameravallen zijn opgehangen bij pijpen van de burchten waar duidelijke en recente sporen van gebruik door dassen werden aangetroffen. Vijf cameravallen stonden ingesteld op één minuut video, twee cameravallen op één foto en daarna één minuut video per activatie.

Pijp van dassenburcht langs Hoogeteide 1 met vers uitgegraven zand

Cameraval

3 Gebiedsbeschrijving

3.1 Ligging en begrenzing onderzoeksgebied

Vakantiepark Het Roekenbosch ligt op de kop van een plateau ten zuiden van Blitterswijck. Aan de zuidoostrand van het vakantiepark ligt de burcht Roekenbosch. Het onderzochte gebied strekt zich uit van de Boltweg ten oosten van het Roekenbosch tot zo'n 100 meter ten westen van de Mussenbergdwarsstraat. De noordgrens van het onderzoeksgebied is de bosrand met de akkers en boomkwekerij ten zuiden van Blitterswijck. De grens aan de zuidzijde wordt gevormd door de oude Maasarm en zandrug bij camping 't Karrewiel. De begrenzing is zo gekozen dat alle mogelijke locaties met geschikte plekken voor (bij)burchten in het territorium van de dassenfamilie Roekenbosch binnen het onderzoeksgebied in vallen. De andere burchten die binnen een straal van ongeveer één kilometer van het Roekenbosch liggen, zijn opgenomen in het onderzoeksgebied om vast te stellen of het hier om burchten van dezelfde dassenfamilie of naburige dassenfamilies gaat.

Figuur 1. Ligging Onderzoeksgebied, rood omljnd, met vakantiepark Het Roekenbosch (Luchtfoto Google Earth).

3.2 Inrichting onderzoeksgebied

Het vakantiepark bestaat uit bungalows die in een bos staan. Vakantiepark Het Roekenbosch ligt aan de oostzijde van een met bos begroeide plateau. Dit plateau verloopt in een oost-west richting. Zowel aan de oostzijde als de zuidzijde liggen de restanten van oude Maasarmen. Het bos bestaat voor een flink deel uit oudere grove den. Er zijn enkele relatief jonge sparrenvakken. De zuidrand van het bos wordt gevormd door zomereiken en enkele oude beuken.

De oost-west lopende Maasarm is in het recente verleden deels weer uitgegraven. Langs het water ligt door koeien begraaasd grasland als natuurontwikkeling. Verder liggen hier nog enkele agrarische graslanden en akkers, broekbos en visvijvers. Ten oosten van het Roekenbosch liggen een speelveld en een omraasterd grasland. In de ruimere omgeving liggen intensief gebruikte agrarische graslanden. Ten noorden van het bos liggen een groot akkercomplex en een boomkwekerij op het plateau.

Drie spelende jonge dassen gefilmd door een cameraval op de burcht Roekenbosch

4 Waarnemingen

4.1 Burcht Roekenbosch

De burcht Roekenbosch is een grote uitgestrekte burcht met ongeveer 25 pijpen aan de zuidoost rand van het bungalowpark. De meeste pijpen zijn al langere tijd niet in gebruik. Op 11 maart 2015 zijn er twee pijpen met gebruikssporen gevonden. Deze liggen aan de oostzijde van de burcht ongeveer 10 meter van elkaar. Bij elk van deze twee pijpen is een cameraval geplaatst. De opnamen laten twee volwassen dassen zien. Wat betreft lichaamsbouw gaat het om een mannetje en een vrouwtje. Deze twee dassen maken de hele onderzoeksperiode gebruik van deze burcht.

Op 4 mei verschijnen er voor het eerst 3 jonge dassen van 8-10 weken oud op de camerabeelden. Bij controle op 13 mei blijkt een derde pijp ongeveer 10-15 meter van de twee andere belopen pijpen nu ook in gebruik te zijn. Er liggen nog twee losse vluchtpijpen in de omgeving van deze burcht. Eén daarvan ligt ongeveer 200 meter ten zuidwesten van de burcht op het vakantiepark dichtbij de Natuurschoonweg. De andere ligt in de kant van een greppel ongeveer 250 meter ten noordoosten van de burcht. Beide pijpen werden in de onderzoeksperiode niet gebruikt.

4.2 Burchten Hoogeheide

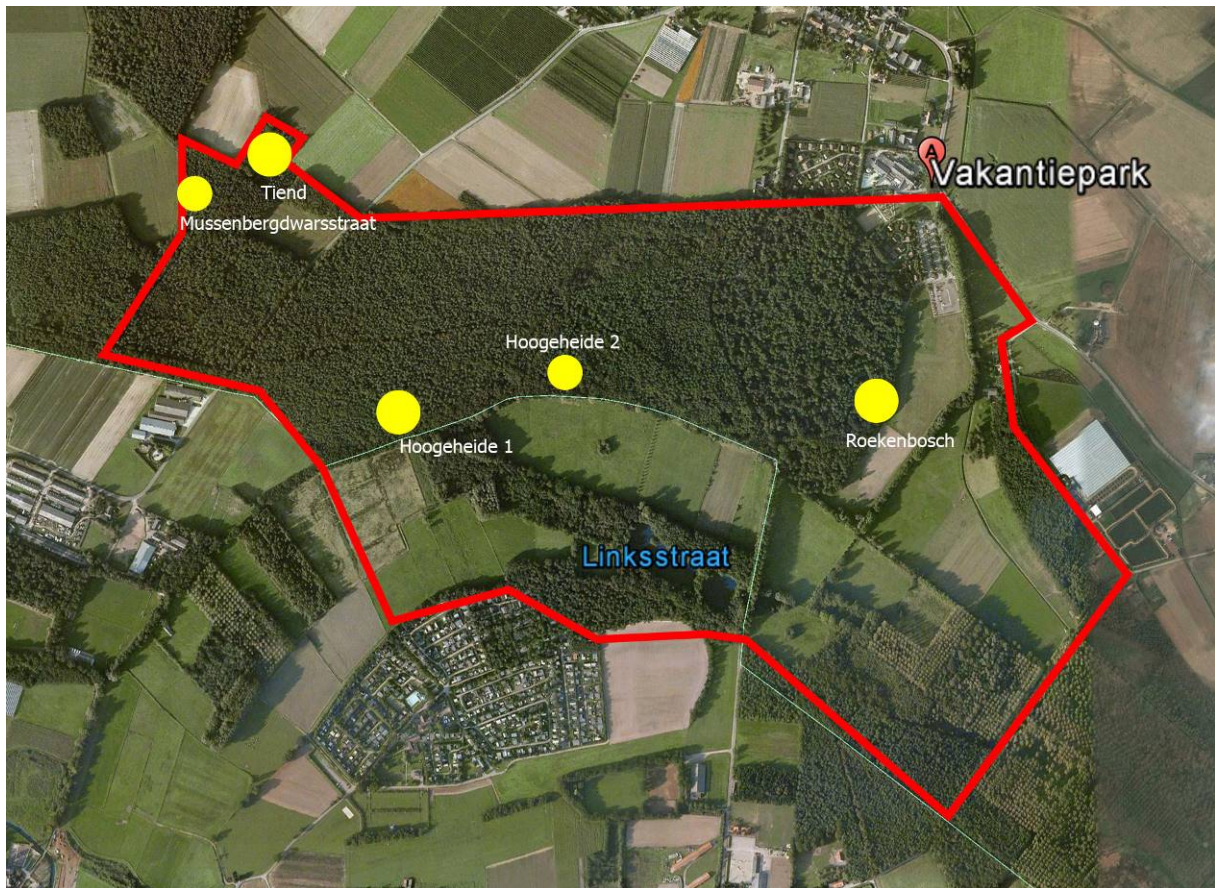
Ten westen van de burcht Roekenbosch aan de zuidrand van het bos Hoogeheide liggen twee burchten. Op ongeveer 700 meter ten westen van de burcht Roekenbosch liggen in de wand van een oude zandafgraving enkele pijpen. Deze waren tijdens de onderzoeksperiode niet in gebruik, maar werden in het recente verleden wel gebruikt door dassen. Eén kilometer ten westen van het Roekenbosch ligt een grote burcht die zich uitstrekt over enkele honderden meters langs een steilrand in het zuiden van het bos. Er ligt hier een groot aantal pijpen maar slechts enkele vertoonden duidelijke gebruikssporen.

Op 24 maart 2015 zijn bij drie pijpen met verse gebruikssporen cameravallen geplaatst. De opnamen laten vier volgroeide dassen zien. Aan grootte en lichaamsbouw te oordelen gaat het om een volwassen man en een volwassen vrouw en twee jonge dassen geboren in 2014. Op 15 april is er één cameraval bijgeplaatst en zijn twee cameravallen verplaatst naar pijpen met verse gebruikssporen. Bij de laatste controle van 13 mei verschenen alleen de twee volwassen dassen nog in beeld.

4.3 Burcht Tiend

Ongeveer 1200 meter ten noordwesten van de burcht Roekenbosch ligt een omvangrijke burcht in de noordrand van het bos. Hier liggen vele pijpen in een punt van het bos dat voor driekwart omgeven wordt door akkers. Bij het eerste bezoek aan deze burcht op 11 maart 2015 waren er bij vele pijpen gebruikssporen. Zo'n 300 meter ten zuidwesten van deze burcht, ten westen van de Mussenbergdwarsstraat, liggen enkele pijpen in de bosrand, grenzend aan een akker. Deze pijpen waren op dat moment belopen door dassen. Op 24 maart zijn er twee cameravallen opgehangen die gebruikte delen van het burchtcomplex konden overzien. Bij de eerste controle van de cameravallen op 15 april waren nog maar bij één pijp duidelijke gebruikssporen te vinden. De opnamen lieten enkele keren een volwassen das zien.

Daarom is op 15 april één cameraval weggehaald en één cameraval verhangen naar de op dat moment gebruikte pijp. Bij de laatste controle op 13 mei waren er geen verse dassensporen meer en op de cameraval stonden slechts twee opnamen van een volwassen das. Sinds 15 april waren er ook geen verse sporen meer bij de pijpen ten zuidwesten van de grote burcht.

Figuur 2. Ligging van de burchten (gele cirkel) in het onderzochte gebied (Luchtfoto Google Earth).

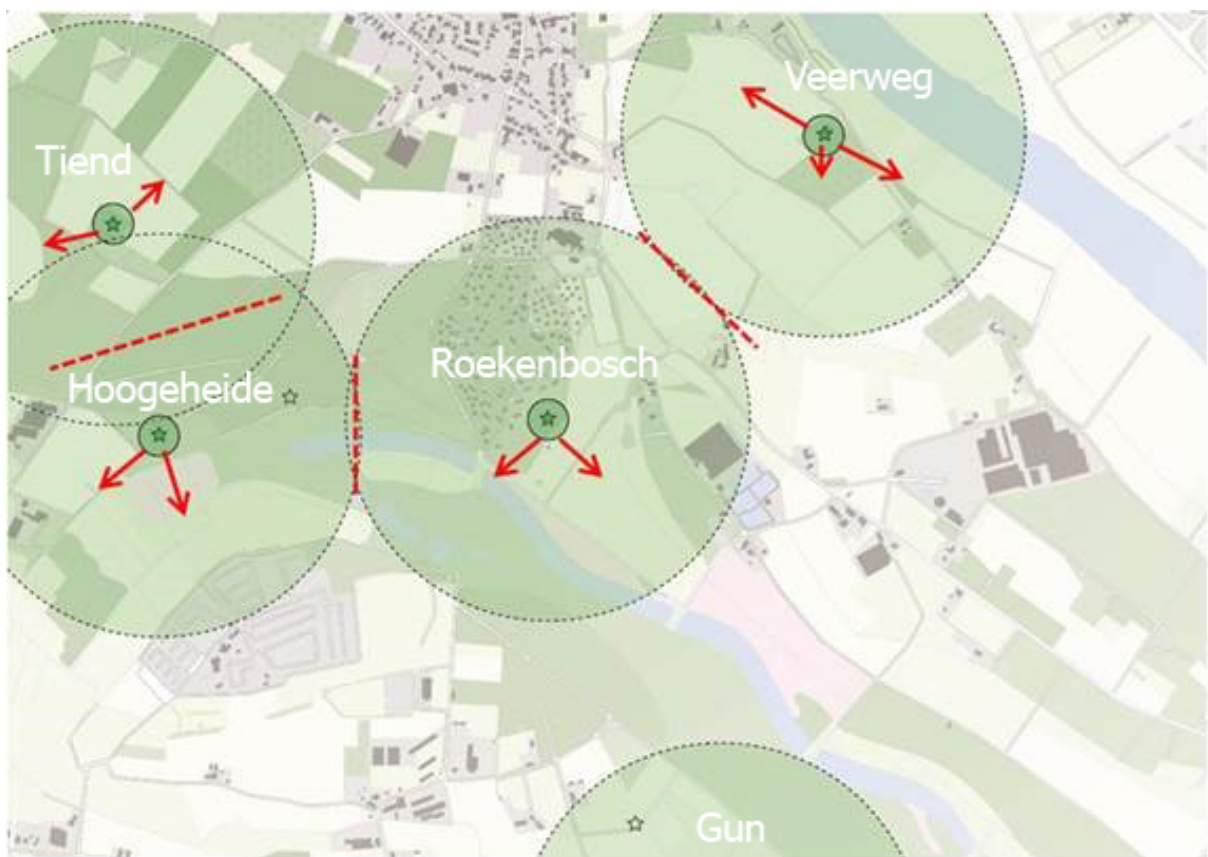
Burcht	X	Y	Cameravallen	Dassen		
				Aantal	Geslacht	Leeftijd
Roekenbosch	205,170	392,870	2	1	M	adult
				1	V	adult
				3		8 – 10 weken
Hoogeheide 2	204,520	392,880	0	geen verse gebruikssporen		
Hoogeheide 1	204,310	392,810	3-4	1	M	adult
				1	V	adult
				2		1 jaar
Tiend	204,080	393,330	2-1	1		adult
Mussenbergdwarsstraat	203,910	393,220	0	geen verse gebruikssporen		

Tabel 2. De onderzochte burchten met locatie (in Amersfoortcoördinaten), het aantal geplaatste cameravallen en waargenomen dassen (M = mannetje en V = vrouwtje).

5 Conclusies

5.1 Populatie dassen

Wat opvalt is dat in het onderzochte gebied drie zeer grote dassenburchten vrij dicht bij elkaar liggen. Voor alle drie de burchten geldt dat maar een klein aantal van de pijpen in gebruik is. Op de burchten Roekenbosch en Hoogeheide 1 zijn maar twee volwassen dassen aanwezig. De burcht Tiend was in de onderzoeksperiode maar kort of niet bewoond. De dassen van deze burcht hebben blijkbaar buiten het onderzoeksgebied nog een burcht. Op de burcht Roekenbosch zijn in 2015 drie jongen geboren en op de burcht Hoogeheide 1 zijn het jaar daarvoor (minimaal) twee jongen geboren. Op de burcht Hoogeheide 1 zijn dit jaar waarschijnlijk geen jongen geboren. Als er jongen zijn bij de dassen van burcht Tiend, leefden die tijdens de onderzoeksperiode op een burcht buiten het onderzoeksgebied. In figuur 3 staat een indicatie van de territoria van de dassenfamilies. Verder is aangegeven in welke richting ten opzichte van de burchten de vermoedelijke voedselgebieden van de verschillende dassenfamilies liggen.

Figuur 3. Indicatie van de territoria (grote groene cirkel) van de verschillende dassenfamilies in de omgeving van het Roekenbosch. Donkergroene cirkel met ster is bewoonde burcht, ster is onbewoonde burcht, rode stippellijnen geven de mogelijke territoriumgrens aan en rode pijlen in welke richting de vermoedelijke voedselzoekgebieden liggen (Kaart RHDHV).

Gezien de omvang van de burchten is de situatie in het recente verleden anders geweest. Het aantal dassen op deze drie burchten moet aanzienlijk groter zijn geweest en het aantal vrouwtjes met jongen is zeer waarschijnlijk ook hoger geweest. Momenteel is de gunstige staat van instandhouding van de das op lokaal niveau matig tot slecht.

De meest waarschijnlijke verklaring hiervoor is een verslechtering van de voedselsituatie. Regenwormen zijn het stapelvoedsel van Nederlandse dassen en zijn daarmee het grootste deel van het jaar het belangrijkste voedsel. Een das kan regenwormen alleen in grotere hoeveelheden te pakken krijgen op kort en agrarisch niet te intensief gebruikt grasland. Het oppervlak van dit type grasland is de laatste tien jaar in de omgeving van de burchten waarschijnlijk afgenomen.

Hiervoor is een aantal redenen:

- Grasland dat agrarisch in gebruik is wordt steeds intensiever bewerkt. Hierdoor gaat het bodemleven, en de dichtheid aan regenwormen, sterk achteruit.
- De oude Maasarm ten zuiden van de dassenburchten is deels opnieuw uitgegraven. Daarmee is een deel van het grasland veranderd in water en daarmee ongeschikt geworden voor dassen om voedsel te zoeken.
- Een aantal graslanden wordt zo beheerd dat ze verruigen met hogere vegetatie. De aanwezige regenwormen worden hierdoor moeilijker bereikbaar voor dassen.
- Mogelijk zijn er graslanden in akkers omgezet. In het gunstigste geval leveren akkers maar een beperkt deel van het jaar geschikt voedsel voor dassen. Gewassen die door dassen gegeten worden, zijn granen en mais.

De burcht Roekenbosch is een nog functionerende hoofdburcht met het minimum aantal dassen wat hier voor nodig is: één volwassen mannetje en één volwassen vrouwtje. De voedselsituatie is blijkbaar ook zodanig dat het vrouwtje voldoende conditie heeft om drie jongen te krijgen.

5.2 Aanleg- en gebruiksfase uitbreiding vakantiepark Het Roekenbosch

Vakantiepark Het Roekenbosch wil uitbreiden in het deel van het bos waar ook de dassenburcht ligt. De dassen in deze burcht zijn een zekere mate van menselijke activiteit gewend, maar blijven kwetsbaar voor verstoring door veranderingen in hun burchtomgeving en leefgebied. Binnen 50 meter van de buitenste pijpen van de burcht is langdurige activiteit van mensen niet wenselijk. De burcht is een groot onderling verbonden gangenstelsel. Veranderingen boven of onder bodemniveau te dicht bij een pijp geven een grote kans op verstoring. Bovendien kunnen graafwerkzaamheden en andere werkzaamheden instorting van gangen of inspoelen van veel water bij regenbuien veroorzaken. Een gebied van ongeveer 0,8 hectare is dus nodig om het voortbestaan van de burcht mogelijk te maken. De vluchtpijp ten zuidwesten van de burcht in de omgeving van de Natuurschoonweg is niet essentieel voor het functioneren van de burcht.

Tijdens de uitbreidingswerkzaamheden is het aan te bevelen de burcht, aan de zijde van de bungalows, af te scherm met een hoog bouwhek bedekt met zwart plastic. Het is verstandig om zo snel mogelijk een prikkeldraad hekwerk te plaatsen om de burcht af te scherm van het vakantiepark. Het aanplanten van doornige struiken als mei- en sleedoorn langs dit hek zorgt in de toekomst voor een goede afscherming van de burcht.

Als voedselgebied speelt het deel van het vakantiepark met bungalows en bos waarschijnlijk maar een beperkte rol.

Het aanleggen van een kunstburcht voor de dassen van het Roekenbosch in het oude rivierduin ten oosten van camping 't Karrewiel is geen effectieve compensatie voor een kraamburcht. Het duurt meestal meerdere jaren voor een kunstburcht voor het eerst wordt gebruikt als verblijfplaats door dassen. In een omgeving waar meerdere door dassen gegraven burchten aanwezig zijn zal het waarschijnlijk nog langer duren voordat een door mensen aangelegde burcht als kraamburcht wordt gebruikt. De kans is groot dat de kunstburcht nooit als kraamburcht zal functioneren.

Figuur 4. Geplande uitbreiding van het vakantiepark Het Roekenbosch met de zone (cirkel) die voor het functioneren van de dassenburcht behouden moet blijven (Kaart RHDHV).

5.3 Aanleg- en gebruiksfase gebiedsontwikkeling

Het voedselgebied bestaat vooral uit de graslanden ten oosten en zuiden van de burcht. Als de geplande werkzaamheden worden uitgevoerd, gaat voor de dassen van het Roekenbosch een flink deel van de graslanden waar ze voedsel zoeken verloren en een deel wordt moeilijker bereikbaar. Direct ten noordoosten wordt het grasland van het speelveld deels parkeerplaats. Door het uitgraven van de oude Maasarm ten oosten van het Roekenbosch verdwijnen graslanden. Bovendien wordt, in ieder geval tijdelijk, het gebied ten oosten van de Maasarm moeilijker bereikbaar voor de dassen. Het is daarom belangrijk om te zorgen voor een voor dassen passeerbare plaats in de uit te graven oostelijke Maasarm.

Voor het overleven van de dassen op de burcht Roekenbosch is voldoende geschikt en bereikbaar voedselgebied noodzakelijk. Grasland dat tijdelijk en/of permanent verloren gaat zou gecompenseerd moeten worden door nieuw en/of hogere kwaliteit grasland in de directe omgeving. Grasland van hogere kwaliteit voor dassen moet extensief beheerd worden. Dit betekent bemesting met ruige stalmest en na maaien begrazing met een niet te hoge dichtheid koeien. Jaarrondbegrazing met koeien zonder bemesting levert lagere dichtheden regenwormen op. Hierdoor hebben met koeien begraasde grasland zonder bemesting als voedselgebied voor dassen maar een beperkte waarde. De balans tussen bestede tijd en energie en de gevonden hoeveelheid voedsel ligt in dit geval snel te ongunstig.

5.4 Eindconclusie en aanbevelingen

Het is duidelijk dat de lokale populatie dassen van het Roekenbosch en omgeving aan het afnemen is. Momenteel is de gunstige staat van instandhouding van de das op lokaal niveau matig tot slecht. Waarschijnlijk komt dit door het verdwijnen van geschikt grasland om regenwormen te zoeken. De burcht Roekenbosch functioneert nog, maar staat door de geplande ontwikkelingen onder druk. Verstoring door uitbreiding van het vakantiepark dreigt, maar is door relatief eenvoudige maatregelen te mitigeren. Het verdwijnen en (tijdelijk) onbereikbaar worden van voedselgebied door de geplande gebiedsontwikkeling is te compenseren door het zorgen voor voldoende oppervlakte en onderhouden van extensief beheerd grasland.

De gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie van de das is duidelijk in het geding en het is daarom aan te bevelen een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet aan te vragen. Deze ontheffingsaanvraag kan dan vergezeld gaan van een compensatie en mitigatieplan.

Noodzakelijke maatregelen voor het behoud van een functionerende burcht Roekenbosch:

- Zo snel mogelijk afschermen van de burcht met een prikkeldraadhek aan de zijde van de bungalows van het vakantiepark.
- Aanplanten van doornige struiken langs het prikkeldraadhek voor een effectieve afscherming van de burcht in de toekomst.
- Een gebied van 50 meter rondom de burcht vrijwaren van bebouwing en door mensen structureel gebruikt gebied.
- Afschermen van de burcht met een hoog bouwhek bedekt met zwart plastic tijdens de werkzaamheden op het vakantiepark.
- Aanbrengen van een voor dassen passeerbare plaats in de uit te graven oostelijke Maasarm.
- Realiseren van voldoende oppervlakte grasland van voldoende kwaliteit dat bereikbaar is voor de dassen van de burcht Roekenbosch.

6 Geraadpleegde literatuur

- Dirkmaat, J. 2006. De das gered! KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Do Lihn San, E. 2006. Le blaireau d'Eurasie. Delachaux et Niestlé, Paris, France.
- Kruuk, H. 1989. The Social Badger. Oxford University Press, Oxford, United Kingdom.
- Neal, E. & C. Cheeseman 1996. Badgers. T & A D Poyser, London, United Kingdom.
- Roper, T.J. 2010. Badger. HarperCollins Publishers, London, United Kingdom.